

Latvijas Ļeņina Komunistiskās Jaunatnes Savienības IX kongress

20. un 21. martā Rīgā notika Latvijas Ļeņina Komunistiskās Jaunatnes Savienības IX kongress, uz kuru Padomju Latvijas galvaspilsētā bija ieradusies republikas jaunatnes labākie pārstāvji.

Kongresu atklāja 20. martā, pulksten 12 dienā, Partijas izglītības namā Latvijas ĻKJS CK sekretars b. E. Bēmanis. Izraudzijušies kongresa prezidiju 48 cilvēku sastāvā, kongresa delegāti, vētrinām, ilgi nerimstošām ovacijām skanot, ievēlēja kongresa goda prezidiju VK(b)P CK Politbiroju — padomju tautas lielo skolotāju un vadoni Josifu Visarionoviču Staļinu un viņa uzticamos līdzgaitniekus bb. V. Molotovu, G. Maļenkovu, L. Beriju, K. Vorosiļovu, A. Mikojanu, A. Andrejevu, L. Kaganoviču, N. Čruščevu, N. Bulganinu, A. Kosiģinu un N. Sverņiku.

Pēc mandatu un redakcijas komisijas, kā arī sekretariata ievēlēšanas kongress apstiprināja šādu dienas kārtību:

1. Pārskats par Latvijas ĻKJS CK darbu; 2. Pārskats par revīzijas komisijas darbu; 3. Latvijas ĻKJS CK vēlēšanas; 4. Revīzijas komisijas vēlēšanas.

Pārskata ziņojumu par Latvijas ĻKJS Centrālās Komitejas darbu sniedza Latvijas ĻKJS CK sekretars b. E. Bēmanis. Pēc tam kongress noklausījās Latvijas ĻKJS CK revīzijas komisijas pārskatu. Sekoja debates par abiem pārskata ziņojumiem. Plašu runu kongresā teica ĻK(b)P CK sekretars b. J. Kalnbērziņš.

21. martā kongress ievēlēja Latvijas ĻKJS Centrālo Komiteju un revīzijas komisiju.

Gaišā perspektīva

Tāpat kā visas citas padomju dzīves nozarēs neierobežotas iespējas augt un attīstīt savus talantus jaunatnei payētas arī mākslas laukā. Par piemēru tam var nodert jebkurš mūsu teātris, jebkura mākslas iestāde un organizācija. Topošā komunisma zemē uz neatgriešanos aizgājuši tie laiki, kad teātra studiju vai konservatoriju beigšana jaunā mākslinieka ceļš uz skatuvi un koncertestradu bija ne vien materiālas dabas grūtību, bet arī morālu pazemojumu pilns. Vestures tiesa buržuāzījā uzstāda rēķinus par daudzām un dažādām neizdabām. Un ne pēdējā vieta tie ir rēķini par neskatāmiem nelaiķiem, kas aizgājušiem jauniem talantiem, par pieviltām cerībām, apsmietiem ideāliem.

Sinīs di-nās republikā noslēdzas jauno mākslinieku radošā darba skate. Trīs mēnešus sabiedrības uzmanība bija pievēsta jauno aktieru, dziedoņu, muzikā, baletdejojāju, režisoru, dekoratoru darbam. Jaunajiem māksliniekiem tika dotas iespējas parādīt savu prasmi, talantu īpatnības jaunu atbildīgu uzdevumu veikšanā. Ik solī ar savu padomu, bagāto pieredzi viņus atbalstīja vecākie mākslas meistari.

Skatē piedalījās 183 jaunie mākslinieki. Šis skaits pats par sevi spilgti raksturo tās milzīgo nozīmi. Gatavodami skates repertuaru, uzklaušdami pieredzējušu lietpratēju norādījumus, iedziļinādami savā darba sabiedriskajā vērtējumā, gandrīz divi simti republikas jauno mākslinieku guva iespēju pa celties pakāpi augstākā ceļā uz mākslas meistariem.

Jauno mākslinieku skates nolikumā tēlts, ka tās mērķis un uzdevums ir stimulēt jauno aktieru, režisoru, dekoratoru, diriģentu un estrādes mākslinieku talāko radošo izaugsmi, drosīgi izvirzīt viņus atbildīgu uzdevumu veikšanai, uzlabot viņu profesionālo un politisko audzināšanu, kā arī pievērst plašas sabiedrības uzmanību mūsu radošajai jaunatnei. Vērojot skates rezultātus, jākonstatē, ka spraudtais mērķis lielā mērā sasniegts. Mūsu mākslas iestādes nekad nav vairījušās uzticēt jaunajai audzei grūtus un atbildīgus darbus. Taču šādu vērtēšanu un drosmi jauno kadru izvirzīšanā, kādu redzējām skates laikā, vēl nebija piedzīvojuši. Nemēs, piemēram, kā, kaut vai Dailes teātri, kuram vēl nekad sen pamatoti pārmēta pārmērīgu atturību jauno aktieru izvirzīšanā. Šodien tādām pārmētām vairs nav vietas. Visiem Dailes teātra jaunajiem aktieriem tagad dota iespēja strādāt visatbildīgākajās lomās, veidot pašus galvenos tēlus visdažādākās lūgās. Un jāsaka, ka Dailes teātra jaunatne godam attaisnojis lielo uzticību. Tas spilgti redzams, piemēram, pašā pēdējā šā teātra iestudējumā — A. Kachara lugā «Jaunā zeme», kur jaunie aktieri brīvi un atraisīti sadarbojas ar veciem, pieredzes bagātiem meistariem. Protams, šāds panākums nav nokritis no gaisa. Ar jaunajiem aktieriem te daudz un nopietni strādāts. Un šai darbā piedalījušies ne vien režisori, bet arī daudzi vecākie aktieri, kuri ar īstu padomju cilvēka degsmi centušies paplašināt jauno mākslinieku zināšanas, apbrūņot viņus ar liģā darbā gūto pieredzi, palīdzēt viņiem dziļi jo dziļi ielūkoties pašos sarežģītākajos aktiera mākslas jautājumos.

Ļoti daudz un nopietni ar jaunajiem māksliniekiem strādāts arī Krievu drāmas teātri un Valmieras teātri. Minēsim kaut vai tikai izcilo skatuves māksles meistaru S. Vasiļjevu. Jauno aktieru sagatavošanā visgrūtāko uzdevumu veikšanai viņš parādījis patiešām atzinības cēlienā rūpību un mīlestību. Tādu pašu uzslavu pelnījis arī Valmieras teātra galvenā režisore A. Lāce.

Skate beigusies. Attiecīgās komisijas izvirzījušas veiksmīgākos dalībniekus premēšanai. Labākos no labākajiem skatīsim un klausīsimies skates noslēguma koncertā, kas notiks tuvākajā laikā. Pārskatot dokumentus, kuros atzīmēti izcilākie mūsu republikas jaunie radošie mākslinieki, mūsu priekšā paveras patiešām lieliska, iepriecinoša aina. Vecajiem mākslas meistariem aug spējība, labi sagatavota maņa. Operas un baleta teātris var lepoties ar tādām jaunām māksliniekiem kā baļeimeistars J. Canga, diriģents R. Glāzups, dziedoņi V. Davidone un P. Grāvelis, dejojāji J. Pankrate, T. Zvirgzdiņa, V. Čukanovs, V. Bļinovs. Akademiskajā drāmas teātri jauno mākslinieku priekšgalā izvirzījušies V. Līne. Labas sekmes te guvis arī jaunais skatuves gleznotājs H. Puto. Teicamas spējas un slāvējamu darba gribu jauno mākslinieku skatē Dailes teātri īpaši spilgti parādījuši V. Artmane, E. Pāvulis un V. Brangule. Krievu drāmas teātri strauģi progress redzams A. Isaļevas un A. Augškalpa mākslinieciskajā attīstībā. Jelgavas teātri lāda nemitīgi augoša jauna aktrise Ir V. Singajevska. Jaunatnes teātri skatē atklājās jaunā aktiera R. Dambriņa un jaunā režisora P. Homska talants. Muzikālās komedijas teātri skates galīgā vislabākās sekmes guvis J. Pirjies, A. Kiseļova un L. Mabo, Valmieras teātri — M. Adamova un R. Birgere, Flotes teātri — G. Gladkicis, N. Roščina, I. Kriļova un jaunā dekoratore T. Afanasjeva, Leļļu teātri — dekorators P. Senhofs. Jauno muzikāli skatē priekšgalā izvirzījušies vijolniece L. Rubene, čellists E. Bertovskis un dziedātāja L. Rjabova. Konservatorijas studentu skatē teicamākos panākumus guva koklētāja Dz. Jansone, dziedātāji M. Berga un I. Feigelsons.

Te nav vajadzības uzskaitīt visus jaunos mākslniekus, kuriem nule pabeigta skate bija jauns liels solis uz priekšu profesionālajā un idejiskā politiskajā attīstībā. Se piemērotē vārdi pletiekami uzskatāmi rāda, ka visas mākslas nozarēs mums ir neizmējamās rezerves.

Jauno mākslinieku skate bija liels notikums republikas kultūras dzīvē. Protams, ka tas dažkārt mēdz būt tik liela mēroga sarīkojums, atgadījās arī kļūdas un nepilnības. Skates dalībnieku izvirzīšana no pirmās kārtas uz otru bieži vien bija pārāk formāla, bez nopietnas atlases. Nācās sastapties arī ar tādu parādību, ka viens vai otrs teātris jauno mākslinieku skates izrāžu skatītā mehaniski ietvēra jebkuru izrādi, kur vien, kaut arī pavisam epizodiskā lomā, piedalās kāds jauns aktieris, nepadomājot par to, ka par skati var runāt vienīgi tad, ja jaunais mākslinieks izrādei ir īpaši pastiprināti gatavots. Tomēr jāatzīst, ka jauno mākslinieku skate bijusi nopietns ieguldījums mūsu mākslas limeņa nemitīgās celšanas nodrošināšanai. Tas it īpaši sakāms par teātriem.

Tagad galvenais uzdevums ir saglabāt un vēl vairāk kāpināt panāktos aktīvitāti jauno mākslinieku audzināšanā, nostiprināt gūtos panākumus, vēl drosīgāk uzticēt mūsu mākslas jaunajai audzei pašus atbildīgākos uzdevumus.

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1952. G.

23. MARTĀ

Nr. 12 (375)

Cilvēce brīdina

Mēs jau agrāk esam lasījuši par amerikāņu zvērībām Korejā, zinājām par bērnu, sievieti un sirmgalvju masveida slepkavošanu, bijām dzirdējuši par baigo Kampdetrīku, kur dzija slepenībā un tomēr visas cilvēces acu priekšā 4000 amerikāņu bakterioloģisko gatavo drausmīgus infekcijas ieročus. Bet negribējās ticēt, ka 20. gadsimta vidū, 6 gadus pēc Nīrnbergas, atradīšies rokas, kas parakstīs pavēli par šo ieroču izlietošanu, par mēra un koleras bakteriļu izplatīšanu miermīlīgu iedzīvotāju vidū un ka atradīšies ļaudis, kas izpildīs šādu pavēli.

Sodien mēs zinām — Kampdetrīka nebija šantaža. Šādu pavēli devusi Amerikas Savienoto Valstu valdība un ASV armijas virspavēlniecība, bet šo pavēli izpilda amerikāņu lidoņi, artileristi, karavīri. Tas, ko mēs uzskatījām par cilvēkēdāju murgu, kļuvis par īstenību. Kanbala Rozberija atbaldošie vārdi: «Es uzskatu, ka bakterioloģiskie ieroči sola lielas priekšrocības kara» — kļuvis par imperālistu jaunā drausmīgā nozieguma moto.

Viņi domāja par šīm priekšrocībām, kad, sākot ar 25. janvāri, kā glēvi aku indētāji Korejas frontē un alžmugurē izkaisīja inficētas Trumena blusas un utis. Bankrotējis ar visām savām doktrinām par ASV armijas pārākumu un ASV tehnikas izšķirošo spēku, neuzdrošinādamiies izaicināt cilvēci ar atomsprādzienu, Baltais Nams un Pentagona nolēma rīkoties ar insektiem. Lēts, kluss, akls ierocis — sprieda viņi — un tiksmīnājs: bet cik efektīvi! Viņiem rēgojās jau epidēmijas izmisuri Ziemeļkorejā, no kuras bēg viss dzīvā.

Tumsās naktīs amerikāņu maļtas putni rīņoja virs frontes, alžmugurē pārlidoja pilsētas, sādžas, vientulas lauku mājas, skolas, slimnīcas. Bet slepkavas, kas nometa papīra kastītes ar mēra, koleras un tīfa bakteriēm, domāja: piekrāpsim korejiešus un ķīniešus, piekrāpsim visu pasauli...

Vēca paruna saka: nekas nav tik smalki austs, lai to neredzētu saules gaismā. Noziedznieki vienmēr kaut kur un kaut kā pārrēķinās. Arī amerikāņi slepkavas pārrēķinājas. Viņi cerēja, ka nāvējošās epidēmijas uzliesmos, pirms atklās slimības izplatītājus. Iznāca otrādi — lidojošos mērblusniekus pieķēra nozieguma vietā. Pieķēra un atmāsoja.

Tā Koreja nesa amerikāņiem vēl vienu vilšanās, vēl vienu sakāvi. Jau pats fakts, ka amerikāņu ģenerāļi, kas Korejā koncentrējuši divas trešdaļas ASV armijas un flotes, neuzdrošinājās

sākt jaunu uzbrukumu — ir liecība agresora vājumam un nedrošībai. Bakterioloģisko ieroču izmantošana pierādīja, ka Baltais Nams vairs neuztīcas savai armijai. Tad jau drīzāk blusām un blaktīm... 1952. gada janvāra sākumā ASV ģenerālštāba priekšnieks Omars Bredlijs bruņoto spēku komisijā senatā lielīgi paziņoja: «Mums ir izstrādāts noteikts kara plāns, uz kura pamata mēs mēģināsim panākt kara darbības izbeigšanu... Ja mēs reālīzēsīm šo plānu, rezultāti būs vispārsteidzošākie, salīdzinot ar visu, kas līdz šim redzēts Korejas karā.» Civilizētais mežonis gribēja pasauli «pārsteigt» ar mēra izplatīšanu Korejas sievieti un bērnu vidū. «Ja mūsu plāns izdosies, — sapņoja viņš, — komunisti kļūs piekāpīgāki».

Ar runu uzstājās arī ASV armijas ķīmiskā korpusa priekšnieka vietnieks, ģenerālis Čarlzs Lukss. Runājot 22. janvārī Baltimorā, viņš paziņoja, ka «tikai ar bakterioloģisku karu varēs neitralizēt pretinieka skaitlisko pārākumu». Uz klausītāju jautājumu, vai ASV ķīmiskā korpusa ieročus lietos Korejā, Lukss atbildēja, ka «to nevienam nevar droši pateikt».

Trīs dienas vēlāk amerikāņi uzsāk bakterioloģisko karu Korejā. Un sešas nedēļas vēlāk, pēc tam, kad amerikāņu aviācija dienānā bija nometusi inficēto kukaiņu miriādu, ASV valsts sekretārs Ačesons mierīgi paziņoja, ka «ASV neved un negatavojas vest bakterioloģisko karu» un ka apsūdzība par to esot «propaganda». Liekas, dzirdot šādus saltus melus, varēja nosaukt pat pie visa kā pieradušās ASV Valsts departamenta sienas.

Amerikāņu lidmašīnas turpina savus melnos lidojumus virs Korejas, kaisa mēra žurkas un tīfa utis, bet Ačesons atsauc otro reizi, trešo, viņu atbalsta Koenš, talkā nāk angļu un franču sulaiņi.

Varbūt viņi domā par veco Gebelsa recepti — melot tā, lai visi teiktu: nē, tik traki melot nevar. Mēs ieteicam viņiem atcerēties pēdējo klibā doktora recepti — žurku indī pro autore.

Amerikāņu imperālisti domāja ledivest pasaulē šausmas, bailes, paniku. Viņi domāja, ka bakterijas panāks to, ko nevarēja panākt Makartura un Ridžveja armadas. Bet arī te slepkavas sagaldāja vilšanās. Koreja nenobijās. Kara fronte blakus izveidojās otra — pretepidēmiskā. Savu bērnu dzīvības sardzē nostājās visa korejiešu tauta. Amerikāņu drausmīgais noziegums vēl vairāk saliedēja tās morālī politisko vienību.

Amerikāņi cerēja ar epidēmijām izolēt Koreju no visas pasaules. Arī

tas nav iespējams. Uz Koreju dodas starptautiskas komisijas, tūkstoši brīvprātīgo — bakteriologu, ārstu, medicīnisko māsu, studentu.

Amerikāņu šantažisti sēž pie sasiestas siles. Ap viņiem liesmo tautu naida un nīcināšanas jūra. Sašutuma pilnā cilvēces balss kā trauksmes zvans skan pāri visai zemeslodei.

Un hargs ir soģu spriedums: masu slepkavas — pie tiesas!

Ķīnas Tautas Republikas valdība jau paziņojusi, ka sodīs amerikāņu lidoņus — bakteriļu izplatītājus — kā kara noziedzniekus.

Padomju tauta dziļā sašutumā par amerikāņu drausmīgo noziegumu prasa, lai ASV valdība publiski nosodītu ne-civilizēto bakterioloģisko ieroču lietošanu, pievienotos Ženevas konvencijai, kas aizliedz tos izmantot, likvidēt mēra fabrikas un nodotu tiesai Japāņu un vācu mērblusnieku barvežus — Islī Siro un Valteru Sreiberu.

Un visu zemju vienkāršie un godīgie cilvēki saka amerikāņiem: atbildiet taču!

Bet ASV valdība klusē. Amerikāņu imperālisti acīm redzot domā, ka viņiem izdosies izbēgt no taisnīgas tiesas, apturēt vēstures nepielūdzamo gaitu. Viņi aizmirst, ka šī rīcība uz mata atgādina nacistu aklo «Fau» un Osveicimas krematorijas, kas bija aicinātas, bet nevarēja glābt «trešo reihu» no bojā ejas un atmāksas stunda.

Amerikāņu prese zina stāstīt, ka Dīns Ačesons esot smaidījis, kad viņš preses konferencē jautāja par tautu brīdinājumu nodot tiesai bakterioloģiskā kara organizētājus. «Tā taču tāpat smaidīja Joahims fon Ribentrops 1943. gadā, kad sabiedrotie paziņoja, ka sauks pie tiesas atbildības nacistu barvežus par vācu fašistu izdarītajām ļaundarībām.

Cilvēki to atceras. Tie atceras arī, ka trīs gadus vēlāk Ribentrops vairs nevarēja smaidīt: viņš bija pēkšts. Un cilvēce brīdina. Viņa brīdina Trumenu un Bredliju, Ačesonu un Ridžveju, Kreižiju un Luksu, viņa brīdina katru amerikāņu karavīru, kas šodien apdraud ar mēri Koreju un Ķīnu.

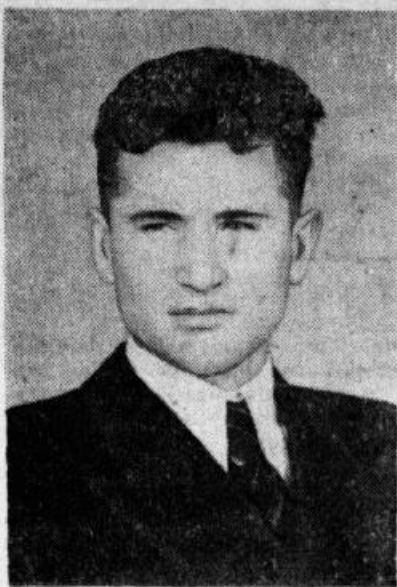
Masu iznīcināšanas līdzekļi ir allaž bijuši nāvēl lemti ieroči. Tikai bojā ejai lemtā šķīra var draudēt tautām ar epidēmijām. Tikai bojā ejai lemta iekārta sev par sabiedroto var izraudzīt mēra žurku un tīfa uti.

Viss dzīvā mūsu planetā saceļas pret bakterioloģiskā kara nevērtiem.

Miera un demokrātijas vārdā, dzīvības vārdā cilvēce aizsprostos ceļu Trumena bakteriēm.

M. Vilks

Staļina premijas laureāti

N. GONCAROVS

A. PAEGLE

J. AUZIŅŠ

Pārvarēt dramaturģijas atpalicību!

Teatris nevar attīstīties bez dramatis-
kās literatūras pastāvīgas atvaidzina-
šanas un papildināšanas. Bet mūsu
dramaturģija atpaliek no dzīves, no
citiem literatūras veidiem, no lautas
aizvien pieaugošajām prasībām.

VK(b)P CK norādīja, ka Maksimāls
lietu komitejas galvenais praktiskais
uzdevums ir katrā dramatiskajā teātri
ik gadus organizēt ne mazāk kā 2—3
jaunas idejiski un mākslinieciski
augstvērtīgas izrādes par mūsdienu
padomju tēmatiem. Maksimāls lietu
komiteja un teātri šo uzdevumu nepil-
da. Vāji palīdz to atrisināt arī Pa-
domju rakstnieku savienība. Maskavas
Dailes teātris 1951. un 1952. gadā in-
scenējis tikai vienu mūsdienu tēma-
tiķu veliņu uzvedumu, ko itin drīz
beidza rādīt: S. Mičalkova «Zaudēto
māju»; Mazais teātris inscenējis brāļu
Turu un I. Pirjeva «Lutoginu ģimeni»,
kas tāpat svītrotā no repertuāra, un
V. Ovečkina «Nastju Kolosovu»; Vach-
tagova vārda nosauktais teātris devis
vienu uzvedumu (K. Krapivas «Cīruļi
dzied»); Leningradas Puškina vārdā
nosauktais teātris 1951. un 1952. gadā
inscenējis vienīgi «Lutoginu ģimeni»,
kas teātra afišas vairs nav minēta;
Leningradas Gorkija vārdā nosauktais
Lielais dramatisks teātris tajā pašā
laikā par padomju tematiku iestudē-
jis vienīgi A. Čakovska romāna «Pie
mums jau rīts» neveiksmīgo dramati-
zējumu. Daudz labāks stāvoklis nav
arī citos galvaspilsētas un periferijas
teātros.

Rakstnieki dramaturģi nedod teā-
triem pat pusi no aktīvai jaunrades
dzīvei nepieciešamā lugu skaita. Tāda
ir jautājuma «kvantitatīvā» puse. Taču
nelaime ir ne tas vien: dramaturģija
patlaban ir visatpalicīgākā joma li-
teratūrā no darbu mākslinieciskās kva-
litātes viedokļa.

Sā fakta atzišana nepavisam nenozī-
mē, ka mūsu dramaturģijai nebūtu
uzvaru dalīradē. Tādas ir, un tāuta
ar prieku atzīmējusi šīs uzvaras.
V. Višņevska lielisko lugu «Neaizmirs-
stamais 1919.», ar panākumiem rāda
uz daudzu lielu padomju zemes teātru
skatuvēm; skatītāju atzinību izpelni-
jusies A. Kornelčuka «Irbenāju birz-
talas», A. Surova «Ausma pār Mas-
kavu», N. Džakonova «Ligava ar pūru». Lielu
popularitāti skatītāju vidū ieguvuši
A. Steina vēsturiskā drama «Ad-
mirāla karogs». Pēdējā gada veiksmes
dramaturģijā ir Irkutskas rakstnieka
P. Maļarevska luga «Pirms negaisa»
un jaunā uzbeķu dramaturģa A. Ka-
čara komēdija «Jaunā zeme».

Tomēr tie ir tikai atsevišķi panāku-
mi, un ar tiem nevar segt nopietnos
mākslinieciskos trūkumus, kas piemīt
daudžām pēdējo gadu lugām. Valodas
un raksturu nabadzība, šizeta sche-
matiskums, asa dzīves konflikta trūkums
mazina ledarbhības spēku uz skatītā-
jiem pat tajās lugās, kas uzrakstītas
par tagadējā laikmeta aktuāliem tēma-
tiem. Vai ne tāpēc skatītāji tik bieži
vienaldzīgi raugās uz skatuvi un at-
stāj teātri, neko neleguvuši savu gara
bagātību valrošanai? Vai ne tāpēc
daudzas izrādes, šķiet, par visaktuāla-
kajiem tematiem neizraisa skatītājos
vēlēšanos parunāt, dedzīgi pastīdēt?
Tāda reakcija taču liecinātu par darba
vajadzīgumu un māksliniecisko spēku.
Atcerēsimies, kādu sirsnīgu atbalstu,
kādas dedzīgas pārrunas izraisīja un
izraisīja lasītājus G. Nikolajevs «Pla-
jūs», B. Gorbatova «Donabass», A. Kopt-
ļajeva «Ivans Ivanovičs» un daudzi
citi prozas un dzejas darbi. Dzīves pa-
tiesgums, to cilvēku kvelās jūtas, kuri
ar prieku strādā, ceļot Dzimtenes lab-
klājību, kuri cīnās pret atpalicīgu un
slikto, kas vēl ir mūsu dzīvē, kuri
kļūdās, mīl, ir greizsirdīgi, — lūk,
kas ir vērtīgs šajos darbos.

Mūsu teātra un literatūras kritiķi
līdz šim laikam vāji palīdz, bet da-
žos gadījumos pat ir par traucēkli
dramaturģijas attīstībai. Daudzi kriti-
ki, vienkopus ar dažiem Maksimāls lietu
komitejas darbiniekiem, nevis orientē-

dramaturģus plaši attēlot dzīvi visā
tās bagātībā, attēlot asus konfliktus,
kuros saduras īstenības progresīvās
parādības ar kapitalisma paliekām cil-
vēku apziņā, nevis aicina rakstniekus
izkopt dramaturģisko žanru daudz-
veidību, būt dalīradē drosmīgiem, bet
noteikusi dramaturģiem šauru ierobe-
žojošo ietvaru.

Kritiķi dogmatiskās prasības bieži
vien ir tādas, ka dramaturģijā it kā
«neesot atļauts» notēlot mūsu dzīves
negatīvās parādības. «Tā nemēdz būt»,
«tas nav tipiski», «tā ir dzīves iz-
kropļošana», — parasti apgalvo kri-
tiķi-dogmatiķi, kad redz dramā mums
svešas morāles paudeja tēlu. Bet kā-
pēc? Istenībā negatīvās parādības taču
pastāv, un, pārvārot šīs negatīvās pa-
rādības, cīņā pret tām, bieži vien grū-
tā un neaizslēdzīgā cīņā, mūsu sabiedrī-
ba virzās uz priekšu. Sajā cīņā milzu
loma ir mūsu preses, literatūras —
pietiks, ja atcerēsimies asos teļetonus
«Pravdā», žurnālā «Krokodil» vai
atpazītu cilvēku tēlus mākslinieciskā
prozas labākajos darbos, kas at-
masko mantkārību, egoismu, domas
sagrību.

Mūsu dzīves trūkumu drosmīga un
apņēmīga kritika ir socialistiskās sa-
biedrības likums, mūsu attīstības li-
kums. Un partija augstu vērtē padom-
ju literatūru, presi par to, ka ar vār-
da aso ieroci tā cīnās pret visu, kas
traucē mūsu virzīšanos uz priekšu.
Dienā, dramaturģi bieži vien izskais-
tina, izkrāso dzīvi, bistas parādīt jau-
numus, kas pastāv īstenībā. Bet ne-
parādīt jaunumus nozīmē grēkot pret
patiesību un atkāpties no socialistiskā
realisma principiem.

Bajles no asa konflikta, nedrošību
nesen parādīja daži mūsu dramaturģi
un kritiķi, apspriežot Dramaturģijas
komisijā dramatiskā konflikta «proble-
mas». Tur atskanēja balss par konflik-
ta «izdzīšanu», par to, ka pats kon-
flikta jēdziens mūsu dramaturģijā
ir nepiemērots, ka tas jāizstāj ar
citiem jēdzieniem — «koliziju», «sa-
dursmi» utt. Citi apspriedes dalībnie-
ki, kas pareizi uzskata, ka dramatis-
kais konflikts ir dramatisma nesatrinājams
pamats, tomēr apģāja jautājumu par
konflikta būtību, tas ir, par cīņu pret
jaunumu, pret negatīvajām parādībām
īstenībā.

Presē jau ne vienreiz vien rakstīti
par «samāksloto» schemu, kāda ir kon-
fliktam starp novatoru un atpalikušu
direktoru vai kolchoza priekšsēdētāju.
Nav šaubu par to, ka šī schema nāku-
si pasaulē vājas dzīves pazīšanas dēļ.
Bet neapstrīdami ir arī tas, ka tā plaši
izplatījusies, pateicoties nepareizajam
priekšstatam par konflikta būtību mūs-
dienu dramaturģijā, aplamajai do-
mai par to, ka luga it kā ne-
drīkstot parādīt visā asumā negatīvu
parādību. Paliešām, ja «nedrīkst» pa-
rādīt sadursmi starp pirmindas cilv-
ēku un birokratu, mantrausi, karjeris-
tu, tad «nākas» varmācīgi piedēvēt at-
palicības iezīmes cilvēkiem, kam šīs
iezīmes ir organiski svešas. «Nākas»
piespiest «zināmu laiku» kļūstīties liet-
pratiģu, gudru, labu cilvēku. Pro-
tams, ka šāds mākslīgs pseidokonflikts
nesavijīgo skatītāju un nekalpo progre-
sīvu ideju nostiprināšanai, cīņai pret
patiešām negatīvām dzīves parādībām.

Lai arī cik divaini tas liktos, tieši
dramaturģijā izpaužas dzīves pretrunu
nogiudināšana, balles no asiem kon-
fliktiem. Piemēram, nesēn Jermolovas
vārdā nosauktais teātris inscenēja
J. Trifonova stāsta «Studenti» drama-
tizējumu, ko izveidojis autors kopīgi
ar V. Mesčeteli. Jaunā rakstnieka
stāstā parādīta divu jaunu cilvēku —
Belova un Palavina — draudzības pār-
baude, nopietna iekšēja cīņa Belovā,
kurš nolēmj atkāpties un aktīvi vērsties
pret draugu; tajā iezīmēts, kaut arī
nav novests līdz galam, spēcijs un ass
konflikts. Bet, lūk, mēs skatāmies iz-
rādē «Jaunības gadi» un ar sarūgtinā-
jumu redzam, ka luga nav šā nopiet-
nā dzīves konflikta starp draugiem,

kuriem radušās nesaskārgas uzskatos
par visvarīgākajiem morāles jautāju-
miem. Tā stāsts, pārkāpis parli teātra
sleiksnim, saduras ar postošo ietekmi,
kāda ir aplamajiem, svētīgajiem
priekšstatiem par to, kas dramaturģijā
«atļauts» un kas «nav atļauts».

Šie izdomātie uz dramaturģiju at-
tiecinātie ierobežojumi izpaužas ne
vien teātri, bet pat dažu izdevniecību
darbā. 1951. gadā izdevniecība «So-
vetskij pisatel» laida klajā A. Afino-
genova «Izlasē». A. Boguslavskā redak-
cijā, «Izlasē» nav ietilpināta, piemē-
ram, tāda luga kā «Savādnieks», kas
ir viena no labākajām komēdijām mūs-
dienu dramatiskā literatūrā. Kas tad li-
cis redaktoram un izdevniecībai atstāt
«Savādnieku» ārpus krājuma? A. Bo-
guslavskis atbild uz šo jautājumu sa-
vā priekšvārdā. «Bezparteiskā intelli-
ģenija Borisa Volgina tēls, — raksta
viņš, — aizsēdza un it kā aizstāja ar
sevi tos spēkus, kuriem reālajā īste-
nībā bija vadošā un noteicošā loma
socialistiskajā celtniecībā, triecienie-
ku kustības organizēšanā — partiju,
strādnieku šķiru.» Bet tā tas nav!
Luga «Savādnieks» Afinogenovs pa-
tiesām izvirzījis priekšplānā bezpar-
teisku cilvēku, entuziastu, kas tomēr
nebūt nepretend uz to, ka varētu aiz-
stāt partiju un strādnieku šķiru. Un
pats A. Boguslavskis tālāk raksta, ka
«radot Volgina tēlu, Afinogenovs va-
dījies no partijas prasības par nepie-
ciešāmību pilnīgi uzticēties godīgajai
bezparteiskajai inteliģencei, patiešām
biedriski izturēties pret to, lai īsteni-
tā to visatbildīgākajos socialistiskās
celtniecības iecirkņos, atbalstīt tās ra-
dīšo iniciatīvu». Kāpēc tad kritiķi
uzskata par nepareizu, ka radīta luga
par vienu no inteliģences pārstāvjiem?

Daudzu mūsu kritiķu nelaime ir tā,
ka viņi nevis nopietni iztirzā to, kas
attiecinājā luga ir, bet uzskaita to,
kā tajā trūkst, un prasa no autora tā-
das lietas, kas nemaz nav ietilpušas
viņa iecerē. Tamlīdzīgi kritiķi sprie-
dējumā dzīvi atgādina Agafijas Ti-
chonovnas pārdomas par ideālo līga-
vaini: «Ja Nikanora Ivanoviča lūpas
pieliktu Ivana Kuzmiča degunam un
panemtu kaut cik iznesības, kāda ir
Baltazaram Baltazarčim, un, varbūt,
tam vēl pievienotu Ivana Pavloviča
cienīgumu, tad es tūdaļ pat izšķirtos».

Ierobežotāja kritika ir sevišķi centi-
ga un netīģīga tadā tautas lemlīotā
dramaturģijas žanrā kā komēdijā.
Savā laikā izteikts ne mazums bārgu,
bet netaisnīgu vārdus, kas bija adresēti
komēdijai «Jūs izsauc Taimira». Tomēr
ši komēdija līdz pat pēdējam laikam
nenoliet no skatuves un sagādā skatītā-
jiem patiesu prieku.

Atpalicība komēdijas žanrā izskaid-
rojama ar to, ka komēdijā pati pirmā
cīņā no dramaturģiem uzņemtas domas,
ka negatīva parādība uz skatuves it kā
katrā ziņā izskatītos pēc mūsu īsteni-
bas izkropļošanas. Taču tieši komēdi-
jai var būt milzu nozīme cīņā pret
mums svešas morāles izpausmēm, cīņā
pret visisādām kapitalisma paliekām
lauzī apziņā. Tas pa spēkam asai sa-
tiriskai komēdijai, kas sekos Gogoļa
un Sčedrina lieliskajām tradīcijām.

Dramaturģijai un teātrim ir nepa-
rasts ledarbhības spēks uz skatītājiem.
Jo augstāka ir dramatisma ideja, jo lielāki
un dzīves īstenībā atbilstošāki ir tās
varonu raksturi, jo patiešīgāka un pil-
nīgāka ir aktieru un režisora māksla, —
jo vairāk cilvēka sirds stīgu skar
izrāde, jo dziļāka ir skatītāju pateicība
padomju teātra māksliniekam.

Tautas intereses, mūsu izcilās teā-
tra mākslas intereses neatliekami prasa,
lai dramaturģijas atpalicība beidzot
tiktu pārvarēta. Nepieciešams, lai dra-
matuģi, teātri, kritiķi atrastītos no
nebolševistiskā bailīguma, atbrīvotos
no štampiem un schemām un drosmīgi
virzītu uz priekšu mūsu dramaturģiju,
mūsu padomju teātra mākslu.

(«Literaturnaja Gazeta»
1952. gada 20. numura levdas)

BATUMAS DEMONSTRACIJAS 50. GADADIENA

Pirms piecdesmit gadiem Aizkauka-
zijas rūpniecības centrā Batumā norisā
ārkārtīgi svarīgs notikums. Tas bija
Batumas strādnieku streiks un demon-
strācija, ko noorganizēja lielais Strād-
nieku šķiru talakam revolucionāram
cīņām.

Vēsts par Batumas plašo revolūcio-
nāro demonstrāciju, kuras priekšgalā
gāja jaunais bezballīgais revolucionārs,
ļēniniešu-iskriešu organizācijas dibinā-
tājs un vadītājs Aizkaukaziā, aplidoja
visu Krieviju un iedvesmoja strād-
nieku šķiru talakam revolucionāram
cīņām.

Rūpniecības kapitalisma straujo at-
tīstību Aizkaukaziā devinpadmītā gad-
simta pēdējā ceturksnī pavadīja strād-
nieku kustības pieaugums. Tur plaši
izvērsās marksisma propaganda, sāka
izplatīties dīzenā Ļeņina idejas.

1901. gada 22. aprīlī (5. maijā) Tifli-
sas centrā notika grandioza strādnieku
Pirmā maija demonstrācija, kuras or-
ganizētājs, kuras dvēsele bija biedrs
Stalins. Ļeņina «Iskra» novērtēja šo
demonstrāciju kā atklātās revolūcīona-
rās kustības sākumu Kaukaziā.

1900—1903. gados Krievijā, kur
kapitalisms jau bija sasniedzis augstā-
ko un pēdējo savas attīstības stadiju —
imperialismu, valdīja bārga ekonomiska
krīze. Sajā laikā «strādnieku cīņa ie-
guva arvien revolucionārāku raksturu».

No ekonomiskiem streikiem strādnieki
sāka pāriet uz politiskiem streikiem.
Bēdžot strādnieki pāriet pie demon-
strācijām, izvirza politiskās prasības
par demokrātiskām brīvībām, izvirza
lozungu: «Nost cara patvaldību!»
(VK(b)P Vēstures īsais kurss, 30. lpp.).

1901. gadā KSDSP Tiflissas komite-
ja nosūtīja biedru Stalīnu uz Batumu,
pēc lieluma trešo rūpniecības centru
Kaukaziā, lai nodibinātu tur socialde-
mokrātiskās organizācijas.

Batumas strādnieki atradās visnežē-
līgākās ekspluatācijas apstākļos. Tur
tāpat kā daudzos Krievijas rūpniecības
pilsētu uzņēmumos, darba dienas li-
gums sasniedza 15 stundas, darba alga
bija ārkārtīgi zema, brīvdienu strād-
niekiem nebija, viņus terorizēja ar be-
zgalīgiem naudas sodiem. Strādnieku
ciešanās vēl vairāk palielināja viņu
pilnīgā politiskā beztiesība un nacionā-
lās apspīestības.

Ieradīsies Batumā, biedrs Stalins iz-
vērsa tur plašu revolucionāru darbu.
Viņš nodibināja sakarus ar apzinīgāka-
jiem strādniekiem, izveidoja visos lie-
lajos rūpniecības uzņēmumos social-
demokrātiskos pūleņus un vadīja tos.

Biedrs Stalins noorganizēja Batumā
nelegālu tipogrāfiju, rakstīja un izpla-
tīja revolucionārus skrejlapus, aicinot
strādniekus cīnīties pret ekspluatato-
riem, vadīja strādnieku cīņu pret kapi-
talistiem Batumas uzņēmumos.

Nakti uz 1902. gada 1. janvāri biedrs
Stalins sasauca strādnieku Silvestra
Lomdžarijas dzīveklī socialdemokrātisk-
ko pūleņu pārstāvjus konferencē. Kon-
ference nodibināja Batumas socialde-
mokrātiskās organizāciju, kurai bija spīgti
izteikts ļēniniešu-iskriešu virziens, ie-
veleja KSDSP Batumas komiteju ar
biedru Stalīnu priekšgalā.

1902. gada janvāra beigās biedrs
Stalins noorganizēja lielu streiku Man-
tašova naftas pārstrādāšanas rūpnīcā.
Neraugoties uz policijas un ochrankas
represijām, strādnieki streikoja trīs ne-
deļas un izcīnīja uzvaru.

Drīz vien streiku kustība, ko vadīja
socialdemokrātu Batumas komiteja ar
biedru Stalīnu priekšgalā, aptvēra arī
citus pilsētas uzņēmumus. 1902. gada
27. februārī (12. martā) Rotšilda rūp-
nīcas administrācija atļaida no darba
kā «politiski neuzticamus» 389
strādniekus. Socialdemokrātiskās Batu-
mas komiteja aicināja strādniekus pre-
toties tam. Rotšilda rūpnīcas strādnie-
ki sāka streiku, prasot, lai no darba
atlaistie atgrieztos vecajās vietās.

Sekojošā biedra Stalīna aicinājumam,
viņiem pievienojās visu Batumas rūp-
niņu un ostas strādnieki.

Nakti uz 3. (21.) martu policija ap-
cietināja 32 Rotšilda rūpnīcas strād-
niekus un ieslodzīja tos cietumā.
KSDSP Batumas komitejas vadībā
3. (21.) martā Batumā notika iespaidīga
protesta demonstrācija. Strādnieki de-
vās uz policijas pārvaldi, bet pēc tam —
uz pilsētas cietumu, prasot nekāvejo-
ties atbrīvot apcietinātos biedrus.

Varas iestādes steidzīgi sāka kon-
centrēt pie cietuma ēkas policiju un
karaspēku. Policisti ieslodzīja pārsūti-
šanas kazarmās 800 strādnieku.

8. (21.) martā vakarā Batumas komi-
teja apsprieda biedra Stalīna vadībā
nolēma izsludināt pilsētas uzņēmumos
vispārēju streiku, 9. (22.) martā sarī-
kot jaunu, vēl varenāku demonstrāciju
un izraut apcietinātos biedrus no cara
satrupu ķētmā. Batumas proletariats
dedzīgi atbalstīja šo lēmumu.

9. (22.) martā notika grandioza de-
monstrācija. Atskanot signālam, vairāk
nekā 6 tūkstoši cilvēku — Rotšilda,
Nobeja, Mantašova un citu Batumas

uzņēmumu strādnieki, kā arī ostnieki
varenā strauji devās uz pārsūtīšanas
kazarmām, kur atradās apcietinātie.
Demonstrantu priekšgalā gāja biedrs
Stalins. Strādnieki dziedāja cīņas dzies-
mas. Atskanēja saucieni: «Lai dzīvo
brīvība!» Pie pārsūtīšanas kazarmām
demonstrantus jau gaidīja kara guber-
natora palīgs, policijmeistars, prietāvi,
policisti. Uz turieni steidzās aizvien
jaunas karaspēka daļas.

Strādnieki prasīja atbrīvot ieslodzī-
tos biedrus. Varas iestāžu pārstāvji ka-
tegoriski atteicās to darīt. Sajā laikā
leļķojama daļa no apcietinātajiem iz-
lauza kazarmu vārtus un pievienojās
demonstrantiem.

Karaspēks, kam pienāca pastiprinā-
jumi, mēcās vīrsu demonstrantiem, bet
strādnieki nedomāja atkāpties.

Talākos notikumus spīgti aprakstījis
vecais strādnieks Indžerobjans:

«Demonstrācijas priekšgalā strādnie-
ku grupā gāja biedrs Stalins. Demon-
strācija pienāca pavisam tuvu klāt za-
dātiem, kas turēja kaujas gatavību pret
mums vērstās šautenes. Viņu prieks-
nieks, kapteinis Antadze, pieprasīja, lai
demonstrācija izklist, citādi viņš pavē-
lēš šaut. Pirmajā brīdī daži strādnieki,
kuru skaitā bija arī es, sāka svārstī-
ties. Bet demonstrantu vidū atskanēja
skaļa balss, kas aicināja mūs neizklist
un vēl apņēmīgāk prasīt, lai atbrīvo
apcietinātos. Šo aicinājumu demon-
strantiem izteica biedrs Stalins.»

Tad cara kalpi izdarīja negēģīgu no-
ziegumu. Varasvīri deva pavēli šaut
uz strādniekiem. 14 strādniekus nonā-
vēja un 53 ievainoja.

Biedrs Stalins visu laiku atradās
demonstrantu vidū. Viņš uzmundrināja
strādniekus, aicināja tos pretoties ben-
dēm, sniedza palīdzību ievainotajiem.

9. (22.) martā vakarā biedrs Stalins
saicināja socialdemokrātisko pūleņu
vadītājus un pateica viņiem:

«Nepieciešams katrā ziņā iepazīsti-
nāt ne vien Batumas, Tiflissas, Poti un
Baku, bet arī visas Krievijas plašās
strādnieku masas, visus darbājus ar
notikumiem Batumā. Lai zina visi
strādnieki, ka cara vara ir kapitalistu
un buržuju aizstāves.»

Revolucionārie notikumi Batumā ļoti
uztrauca cara valdību. Patvaldības va-
ras iestādes sāka izrēķināšanas akciju.
Vairāk nekā piecus simtus Batumas
strādnieku apcietināja un izsūtīja uz
laukiem. Bet patvaldība pārrēķinājās:
izsūtītie strādnieki ievēroja revolucionā-
ru agitāciju zemnieku vidū, ceļot viņ-
us cīņai pret pastāvošo iekārtu.

Policija, žandarmi, spīki krita vai no
kājam nost, meklējami biedru Stalīnu,
lai apcietinātu to. Bet Batumas strād-
nieki ilgāku laiku sekmīgi slēpa savu
mīļoto vadoni. Biedrs Stalins turpināja
strādāt, turpināja rakstīt un laist klajā
revolucionāras proklamācijas darbāju-
dim. Un tikai nakti uz 1902. gada 5. ap-
rīli viņu apcietināja.

Taču, arī «atrazdamies cietumā»,
biedrs Stalins prata nodibināt sakarus
ar revolucionāriem, kas nebija apciet-
ināti, viņš sūtīja no cietuma vēstules,
zīmītes, proklamācijas, nemīgti rūpē-
jās un gādāja par to, lai saglabātu or-
ganizāciju, lai pasargātu nelegālo tipo-
grāfiju. 1903. gada rudeni cara valdība
izsūtīja biedru Stalīnu uz Austrumsibi-
riju, bet jau 1904. gada 5. janvārī lie-
lais revolucionārs no trimdas aizbēga
un 1904. gada februārī bija atkal kopā
ar Batumas proletariātiem.

1903. gada 9. (22.) martā, tieši vie-
nu gadu pēc nežmīgā notikuma, Batu-
mas ielās atkal notika milzīga demon-
strācija. Vīrs demonstrantu galvām pī-
voja četri sarkanji karoģi ar Marksa un
Engelsa attēliem. Skanēja revolucionā-
ras dziesmas.

Demonstranti sauca: «Nost patvaldi-
bi! Lai dzīvo brīvība! Lai dzīvo socia-
lisms!»

Carismam neizdevās ne ar kādām
represijām salauzt Aizkaukaziņas prole-
tariātu revolucionāro garu.

1902. gada Batumas demonstrācijas
nozīme ir milzīga. Tāja biedrs Stalins
praksē realizēja streika apvienošanu ar
politisku demonstrāciju. Lielā streika
apvienošana ar varenu politisku de-
monstrāciju pacēla strādnieku kustību
jaunā augstākā pakāpē.

Batumas demonstrācija iedvesmoja
strādniekus tālākai revolucionārai cī-
ņai un savilgoja Aizkaukaziņas zem-
nieku masas. Tai bija liela nozīme, ro-
sinot līdzīgas demonstrācijas daudzās
citas Krievijas pilsētās.

Pusgadsimts pagājis kopš 1902. ga-
da marta revolucionāro notikumu die-
nā Batumā. Taču padomju cilvēku
atmiņā vienmēr saglabāsies šī vēsturē-
nozmīgā epizode varonības pilnā
strādnieku šķiras cīņā par atbrīvošanos
no negēģīgo ekspluatatoru jūga, epizo-
de, kas saistīta ar mūsu mīļotā
vadonu — biedra Stalīna lielās revo-
lucionārās darbības sākumu

A. Turskis

Leonardo da Vinči piemīnāi

Leningradas darbālaudis galavojas
šā gada aprīlī plaši atzīmēt itāļu ģenia-
li mākslinieka Leonardo da Vinči
dzimšanas 500. gadadienu, kuru pēc
Vispasaules Miera Padomes lēmuma
svinēs starptautiskā apjomā.

Valsts Ermitāžas zālēs izstādīti lieli
gleznotāja pasaulslavenie šedevri —
gleznas «Madonna Benusa» un «Ma-
donna Litta». Šie tēlotājas mākslas
izcilā meistara unikālie darbi, kas ie-
tilst nedaudz līdz mūsu dienām sa-
glabājušos viņa gleznu skaitā, pastā-

vīgi saista Ermitāžas apmeklētāju
uzmanību. Muzeja darbinieki iepazīsti-
na apmeklētājus ar Leonardo da Vinči
apbrīnojamo dalīradē.

Gleznas «Madonna Benusa» un «Ma-
donna Litta» daudzkārt reproducētas
krāsainās atklātnēs un reprodukcijās,
kas laistas klajā masu metienos.

Bez šīm gleznām Ermitāžas fondos
ir gleznas «Svētais vakarēdiena» ko-
pija, kas darīnāta sešpadsmitajā gad-
simtā, kā arī Leonardo da Vinči skulp-
turāls portrets, kas izveidots no bronzas.

Itāļu ģenialā gleznotāja, tēlnieka,
architekta un zinātnieka jubileju Er-
mitāžā atzīmēs ar speciālu sesiju. Ta-
ja nolasīs referātus par Leonardo da
Vinči daudzpusīgo darbību. Bez tam
paredzēts sarīkot lekciju ciklu par
atklājumiem, ko viņš izdarījis dažādās
zinātnes nozarēs. Muzeja organizē sla-
venā mākslinieka gleznu reprodukciju
un fotogrāfiju, kā arī viņam veltītās
literatūras izstādi. Ievērojamai jubile-
jai būs veltīta Ermitāžas zinātniskās
padomes svētnīgā sēde.

UZVAR DZĪVES PATIESĪBA

Par V. Lāča romanu «Uz jauno krastu»

Leikam reti kāds literārs darbs pēdējos gados radījis tādu ievēribu kā Vija Lāča romāns «Uz jauno krastu». Pēdējā nepacietībā vispārīgās lasītāju masas gaidīja kārtējo romāna turpinājumu «Cīņā». Romāns bija skāris svarīgas mūsdienu problēmas, un lasītāji, apsprieždami tā varoņu likteņus, analizēja, vērtēja un noskaidroja paši savas dzīves un darba problēmas.

Drīz vien Vija Lāča jaunais darbs pievērsa tulkotāju parādījis žurnāla «Vēstis» slejās; vēl mazliet vēlāk — atsevišķā grāmatā. Kā pirmais latviešu padomju literatūrā tas ieguva pirmās pakāpes Stālina premiju.

Tāpat pēc publicēšanas romāns «Uz jauno krastu» izraisīja nepiedzīvotu skaļu atbalsi arī kritikas laukā ne vien vietējā, bet arī centrālajā presē. Šinī sakarā lielu principiālu nozīmi ieguva lasītāju grupas vēstule, kas 25. februārī publicēta «Pravdā». Tā spilgti atsedza launumu, ko nodara pavirša kritika, kas literārā darbā neprot sākotnēji galveno, bet nopietnu marksistisku analīzi aizvieto ar kreisām frazēm. Šī vēstule bija īsas, lakoniskas, bet ļoti pašā laikā dzīvas un principiālas kritikas paraugs. Līdz ar to precīzāks un skaidrāks kļuva daudzu svarīgu kritikas principu izpratne. Lasītāju grupas vēstule mācīja pareizāk sāprast tipiskuma problēmu. Tā radīja, cik aplami dzīves analīzi aizstāt ar kreisu fražu bārstīšanu. Tā atgādina, ka lielāka vērtība veiktajam pētījumam dzīves procesa likumsakarībām, un lika padomāt, vai mēs literāru darbu vērtējumos dažkārt nenošaidam estētiskās snieguma pozīcijas, aizmiršdami patiesi partietiskas literatūras kaujiniecisko nozīmi.

Nesen publicētais Vija Lāča romāns «Uz jauno krastu», līdzīgi «Vētrai», ir veselu vēsturisku laikmetu aptveroša epopeja. Notikumi, kas risinājušies 80 gadu garajā laikā, posmā, ko aptver romāns, savijpojuši milzīgas ļaužu masas, sadragājuši vecās tradīcijas un ierāžas, likvidējuši vardienas apspiestību un nesen vēl nomāktajos cilvēkos atraisījuši varoņu jaunrades spēkus. Savā pirmajā epopejā, Vilis Lācis tēlo šo notikumu vēstulaino posmu, ko leņķa buržuāziskās Latvijas sabrukums. Vija jaunais romāns aptver daudz garāku laiku. Darbības meti šeit savijas buržuāziskās Latvijas pastāvēšanas pirmās gados, izveda mūs cauri brāzmācīgo cīņu posmam gadus divdesmit vēlāk līdz šaidienai, kad mūsu republikā uzcelts socialisms un mēs kopā ar pārējiem padomju tautām jau paveram ceļu uz komunismu.

Romānā «Uz jauno krastu» Vilis Lācis paveršies ar seju pret laukiem. Uz plašu vēsturisku fona autors rāda, kā izveidojas un nobriest revolucionārie spēki, kas kopā ar pilsētas proletariātu cīnījās par buržuāzijas varas gāšanu, kā šinī cīņā izkaldinās spēcīgas personības, kādus spēkus tauta izrāda padomju varas nodibināšanās, kā latviešu zemniecības pārvēršanās uz kolchozu iekārtas jauno krastu nomēž no ceļa visu veco, atpalikušo, ļaudma uzvarēt jaunajam, progresīvajam. Tautas masu cīņa par padomju varu, jaunās sabiedrības un jaunu cilvēku izveidošanās bolševiku partijas vadībā, — tā ir galvenā tēma šai romānā. Šis tēmas atklāsmē un iemiesojumam kalpo visa tēlu sistēma, romāna kompozicionālie izvēidi un sižeta risinājums.

Ja mēs Vija Lāča romānā meklējam centrālos personāžus, tad tie neapšaubāmi ir Jāņa un Ilzes tēli. Jānis Līdums iemieso latviešu darba tautas revolucionāro cīņu sparu. Šis cīņas tradīcijas viņš pārņēmis jau no sava tēva — 1905. gada revolūcijā krituša cīnītāja. Nesatricināma ticība uzvarai Jānis Līdums turpina darbu pagrīdē pēc tam, kad ārzemju intervētu asinainā roka 1919. gadā noņāugusi padomju varu Latvijā. Revolucionārās cīņas kvēli viņš nespēj noslāpēt ne smagais ikdienas darba slogs budža kalpībā, ne pašas sievas Olgas egoistiskā šaurirdība un viņa centieni neizpratnē. Divdesmit gadu ilgais ieslodzījums buržuāziskās Latvijas cietumos viņa apņēmību nevar ledragāt. Cietuma cietānu smēdē viņš norūdās vēl stingrāks, izaug par vēl bīstamāku draudu buržuāziskās spaidu un melu republikas varas balstiem.

Padomju varas nodibināšanās 1940. gadā viņam nozīmē jaunas cīņas sākumu — šoreiz pret vecās pasaules paliekām, par jaunās dzīves izveidošanu. Ilgās un asinainās kaujās

pret fašistu iebrucējiem ir tikai viņa dzīves cīņas turpinājums. Šai cīņā viņš neželē ne sevi, ne savus tuviniekus. Atgrieždamies mājup ar uzvaru, tēraudcietais cīnītājs nedomā par atpūtu. Strādādam Jēbkurā partijas uzticētā darbā, viņš stāv savā cīnītāja postenī. Tikpat principiāls un neolokāms viņš ir arī socialistiskās celtniecības darbā. Kļuvis par atbildīgu valstsvīru, viņš neļauj ikdienas rūpju un uzdevumu daudzumam aizņemt principiāli svarīgo.

Ar savu tēraudstingro viengabalainību, dziļu principiāliti, neizsīkstošo enerģiju un rosmi Jānis Līdums ir viens no visspēcīgākajiem, vismonolītiskākajiem pozitīvajiem tēliem latviešu padomju literatūrā. Tā nav sadomāta, didaktiskiem nolūkiem konstruēta figūra. Viņa viengabalainība, neiedragājamais rakstura spēks, granitcietā tība padomju varai un socialismam ir raksturīga veselai, no darba tautas dzīvējiem slāpēm nākušo revolucionāru paaudzei. Kalpa vīrs, strādnieks ar gaišo galvu, kas visu mūžu pēc smagās un raizīu pārbaudītas darba dienas līdz vēlai naktij šēž pie grāmatas, mēs saskatām drosmīgo revolucionāru paaudzi, kas vadīja cīņu par Padomju Latviju un, kļuvis par valstsvīriem, tālāk drošu roku vada socialismā celtniecību.

Augšupejošā līnijā, bez izlokēm un sāpūs virzībām, vijas arī kalpu mēlte nes līzes attīstība. Tajā nav pēkšņu lēcienu, krasu lūzumu, nepamatotu pārvērsmu. Brāļa rūpīgās rokas vadīta, viņa nonāk saskarē ar revolucionāro pagrīdi. Pati cīņas loģika viņu aizrauj sev līdzī. Klusā un kautrā sievietē, mīļošā māsa un mātē, izaugdama un norūdīdamās līdzī savam brālī un dēlam, kļūst par leņķojamu padomju darbinieci. Pirms gadiem trīsdesmit, romāna sākumā, Ilze aizgāja no dzimtas puses kā šaursirdības un spaidu dzīta mēltene. Romāna beigās daļā viņa tur atgriežas kā gudra un tālredzīga sieviete, kas saglabājis jaunu un jūtīgu sirdi, lai vecās privatīpašnieciskās šaursirdīgās pasaules vietā veidotu jaunu, uz gaišām cilvēciskām attiecībām dibinātu saulainu dzīves krastu.

Monumentālajam Vija Lāča romāna galvenā varoņa Jāņa Līduma tēlam, kas parādās kā tautas nesalaužamā revolucionārā spara un rosmes nesējs, pretī stāv modernais lauku kapitalists budzis Tauriņš. Tauriņš nav neizglītots stubenis, bet pilnīgi moderns ekspluatators. Viņa dzīve un izdarības netrūkst zināma ārēja iakojuņa. Savus kalpus Tauriņš nelamā rupjiem vārdiem, bet dažkārt sarunā ar viņiem lēto pat tādus izteicienus kā «lūdzi», «esiet tik laipni», «atvainojiet» un «patelcos». Tāni pašā laikā viņš ir visnežēlīgākais sviedru dzerājs un izdzinējs, pie kura neviens kalps vai kalpone neiztur ilgāk par gadu. Kalps viņa acīs ir tāds pats mēms darba lops kā zirgs. Mantīrausība — viņa dzīves augstākais likums.

Budzis Tauriņš — viens no vispārtiskākajiem tēliem Vija Lāča romānā. Autors viņu zīmē atturīgiem, plašiem viltieniem, izviridamies no katras shēmas un šablona, spilgti atsedzot lauku kapitalista isto seju. Tauriņa vara apkārtējiem zemniekiem liekas neiedragājama. Drūmā nevarībā zemnieki vēro, kā plašuma pļešas baigais Cūsku purvs, uzmačdamies viņu tīrumiem un pamazām pārverdzams tos dumbrajā. Visas runas par Cūsku purva nosusināšanu sašķīst pret Tauriņa pretestību: viņš negrib pazemināt ūdens līmeni upē, uz kuras atrodas viņa dzirnavas. Drūmais Cūsku purvs, kas savu drēgno elpu dvēš uz darba zemnieku laukiem, šķiet it kā Tauriņa varas simbols. Un līdzīga Cūsku purvam ir arī visa šī budziski privatīpašnieciskā sadzīves iekārta ar savstarpējo nenovīdību, gara tumsonību un mantrastību.

Cina starp Jāni Līdumu un Tauriņu ir Vija Lāča romāna centrālā ass. Šo

līniju V. Lācis veidojis meistarīgi. Revolucionārā kalpa Jāņa Līduma un budža Tauriņa saskarsme šķietami ir tīri epizodiska. Personīgi aci pret aci viņi sastopas tikai romāna sākumā un beigās daļā. Pirmo reizi sastopoties, Tauriņš kalpu Līdumu, kas uzstājas par savām cilvēka tiesībām, pamāca, ka saimniekam pieder ne tikai zirgs, bet arī strādnieka darba rokas. Otrā sastapšanās notiek romāna beigās, kad uzvarējis Jānis Līdums. Par astīnskāru, pļēsonīgu meža leimīnieku kļuvisais Tauriņš saistīts guļ uz grīdas pie viņa kājām.

Starp šīm divām epizodēm aiztečuļi trīsdesmit gadi. Šajos gados Jānis Līdums ar Tauriņu nav tikušies. Ka viņu personīgi likteņi savijušies, to Jānis Līdums pat nenojauš. Viņa cīņa versta pret izkurtējošu un nelietīgo kapitalisma sistēmu. Savidams Jāņa Līduma un Tauriņa likteņus, Vilis Lācis ar krietnā sižeta meistara roku Jāņa Līduma cīņai piešķirīs ļoti konkrētu izpausmi.

Vilis Lācis nav tā saucamo bezsižetisko darbu, kuros autors dienu pa dienu izseko varoņu dzīvi, atskaidrodams sižetu sava darba materiālā. Bet, no otras puses, Vija Lāča prozā, kas raksturīga ar strauju notikumu risinājumu, asām sadursmēm, reizēm visai intriģējošiem darbības pāvedieniem, samēzģlojumiem, sižets nekad neatraujas no idejiski tematiskā pamata, nerisinaš tam paraleli, nomākdams un aizsegdams ideju, centrālā varoņa tēlu, kā tas reizēm atgadās darbos, kuros autori mākisīgi cenšas padarīt saistošus. Vija Lāča prozā atsevišķu sižeta momentu loģiskā attīstība allaž pakļauta galvenās tēmas atklāsmē. Jaunajā Vija Lāča romānā to jo skaidri saskatām notikumos, kas saistīti ar Alvara tēlu.

Pēc Jāņa Līduma apcietināšanas un viņa sievas Olgas nāves bez apgādības paliek Līduma dēls Alvars. Pagasta valdes sarīkoto izsolu rezultātā revolucionārā Jāņa Līduma dēls nokļūst budža Tauriņa rokās, kam nejausi iepatikas pūlsēns, par kura vecākiem viņam sākumā nekas nav zināms.

Budzim Tauriņam vajadzīgs mantinieks, lai viņa mantrastības tieksmes nepazustu reizē ar viņa dzīves galu. Un šo mantinieku viņš meklē tikpat rūpīgi, kā pērkot zirgu vai medību suni: «Vīnam jābūt ar labu eksterjeru», — saka Tauriņš. Un šis cinišms jo baigāks šķiet lādēļ, ka tas nav tikai vienas pagrimušas personības leņķme, bet nenovērtama, drausmīga parādība tāni vidē, kuras pārstāvis ir Tauriņš.

«Tev vienmēr tie būs labi, — mazaļam Alvaram stāsta Tauriņš. — Nevienš tevī nedrīkstēs aiztikt, jo tagad tu esi mans dēls. Ja tu mīlēsi mūs abus ar māti un paklausīsi, mēs tevī izaudzināsim par saimniekdēlu. Tev būs labi draugi, ar kuriem tu varēsi saieties un spēlēties. Bet ar netīrajām kalpu puikām tu nedraudziesies un nesaisties — tādi tev neder. Es tevī sūtīšu skolā. Kad tu izausi līeļ, tad varēsi valkāt skaistu aizsarga mundīri — tādu pašu kā man — un tev būs pašam sava šautene un revolveris. Un kad es palikšu vecs, tad viss, kas te ir, piederēs tev — tu būsi saimnieks šinīs mājās. Tikai tev stipri jāmiļ mūs abus, savu tēvu un māti, un jābūt paklausīgam visās lietās. Vai tu sapрати, ko es tev teicu?»

Maza zēna dzīves ceļš liekas nospēraus uz visiem laikiem. Savu tēvu viņš neatceras. Miglānās pirmo dzīves gadu atmiņas viņā izūdz. Pēc 12 gadiem, iznācis no cietuma, Jānis Līdums vēltīgi meklē sava bērna pēdas. Tās izgaisušas.

Alvara likteni, viņa sarežģītu meklējumu pilnos ceļus autors zīmējis pārliecināti. No kaut kādām «zemapzinas tieksmēm» uz jauno krastu Alvarā nav ne mazāka mājiena. Pārmēti par «iedzimtības» sludināšanu, ko savā laikā ieteica Vilis Lācis, ir paviršas, aplamas izpratnes auglis. Alvarā nav ne «zemapzinas», ne «iedzimtu» tieksmju. Viņu audzinā, un viņš izaug kā bagāta lielsaimnieka dēls. Bet bojā ejotās, drīzai iznīcībai nolemtās izsūcēju pasaules dērdzības ainā nevar būt nekā pīvēlīga tīrai sirdij un gaišam, asam prātam. Saubas par Tauriņa pasaules taisnīgu, ko Alvara sirdī sēj vecais dārznieks Langstīns, ārvien pleaug. Sāskare ar jauno pagrīdnieku Arturu lās vēl pastiprina. 1940. gada lielās pārvērtības izraisī gaīša spēka plīnu

rosmi. Un Alvars no tās nevar noslēpties. Tauriņa šaursirdīgās tumsonības alā. Negribot viņš saskata tās jaunās pasaules taisnības spēku, kuras pusē nostājušies arī viņa sirdij tuvā, dvēselīgi skaidrā Pāceplī Anna. Langstīns, Arturs un Anna, — tie ir Jāņa Līduma revolucionārās taisnības ļaudis. Pati dzīve ir šīs taisnības pusē. Tā izrādās daudz spēcīgāka par budža Tauriņa taisnību, kas jau sen kļuvusi par vismelnāko netaisnību. Budža Tauriņa ietekmī atvairīdams, jaunā dzīves krastā nokļūst arī iekšēji godīgais, patiesību meklējošais Alvars.

Droši un nešaubīgi jaunajā krastā Alvaram palīdz nostāties tēraudcietais revolucionārs Jānis Līdums. It kā cenzdamies izpirkt savas agrākās dzīves vainu, Alvars pēckara celtniecības gados cīnās par Cūsku purva nosusināšanu. Cūsku purva gais skaidri iezīmē arī Tauriņa ietekmes atlieku pilnīgu izdeldēšanu kādreizējo viensētnieku sadzīvē. Dramatiskā nakts epizode, kad Alvars nīknā sadursmē sagūsta savas jaunības sakropļotāju, ir šīs cīņas loģisks noslēgums. Uzvarējis Jāņa Līduma revolucionārā taisnība, jo dzīves attīstības likumi ir tās pusē.

Alvara likteņa attīstības līnija nav tikai atsevišķs sižeta moments, rakstnieka paņēmiens, kā viena darba ietvaros iesaistīt revolucionāru Jāni Līdumu un budzi Tauriņu. Tās nozīme ir daudz būtiskāka. Tā kalpo galvenās tēmas atklāsmē, rādīdama Jāņa Līduma taisnības vareno spēku, kuras priekšā sabrukā vecā varmācības, spaidu un tumsonības valsts. Un spīdošu attaisnojumu tā gūst reālas dzīves lielajās likumsakarībās, par kurām «Pravdā» ievietotajā lasītāju grupas vēstulē teikts:

«V. Lācis savā romānā attēlo pārejas periodu no buržuāziski nacionālistiskās varas Latvijā uz padomju iekārtu, no individualās zemnieku saimniecības uz kolchozu iekārtu laukos. Šā perioda īpatnējā iezīme ir, ka tas ļauz veco kārtību, vecos balstus, vecos tikumus un ierāžas, sacelj brālī pret brālī, bērnus pret tēviem, ārda un sašķēļ ģimenes, tai skaitā arī budžu ģimenes. Tāpēc nav nekāda nejaušība, ka tautas jaunās kustības vētra iebrāzās arī budža Tauriņa ģimenē un sadārda to. Un ne tikai budža Tauriņa ģimenē vien, tā iebrāzās arī vidējā zemnieka — budža rokaspušī Pāceplī ģimenē, atraudama no tās dēlu Zāni un meitu Annu un leraudama tos tautas kustībā. Tikai ļaudis, kas nepazīst dzīvi un tic budžu vispēcībai, var domāt, ka budžu un to rokaspušū ģimenes spēj noturēties pret tautas kustības triecieniem, ka laikā, kad viss vecais tiek salauzts, budžu un to rokaspušū ģimenes it kā varot palikt neskartas. Nē, budžu un to rokaspušū ģimenes dzīves salašana kolchozu kustības augšanas periodā ir nevis nejauša parādība, ne arī vienkārša epizode, bet gan dzīves likums. Tieši tāpēc V. Lācis kā labs dzīves pazinējs un liels mākslinieks nevarēja iztikt, neatēlojis romānā budžu un to rokaspušū ģimenes dzīves salršanas procesu.»

Savā laikā kritika pārmēta V. Lācim politiskās modrības trūkumu un šīs modrības iemidzināšanu lasītājos. Augstāk izteikto domu gaismā kļūst saprotams, ka ar savu jauno romānu rakstnieks palīdz mums atšķirt draugus no ienaidniekiem. Ar to viņš veicis svarīgu uzdevumu politiskās modrības kāpināšanā.

Spēcīgās realistiskās krāsās Vilis Lācis zīmējis arī viensētnieka Antona Pāceplī tēlu.

Pēc sava sociālā stāvokļa Antons Pāceplis ir vidējais zemnieks, kas savā saimniecībā algotu darba spēku neizmanto; pēc centieniem un psihiskās struktūras — viņš sliecas uz budža pusi. Godbīlīgi viņš noraugās Tauriņa māju leņķībā un lauku briedumā, kuras neapdraud uzmačgais Cūsku purvs. Dumbrajā drēgnie ūdeņi arvien neauglīgākus vērs Pāceplī laukus, bet viņš to neuztver kā netaisnību no Tauriņa puses. Pēc kapitalisma vilku sabiedrības likumiem Tauriņam formāli taisnība, un šo taisnību par savu pieņem arī Antons Pāceplis. Tiek smēl izkulties lielsaimniekos viņš upurē visu. Lai tiktu pie naudas, viņš atsakās no Ilzes un apprec strdij svešu lielsaimnieka meitu. Kad cerības uz bagātās sievas pūru sabrūk, Pāceplis domā izrautes uz augšu ar sava dēla Bruno palīdzību, kas kādreiz mantos mīrušās sievas vecāku mājas. Pārmērgs darbs iedzen kapā Pāceplī otro sievu Kristīni. Par beztiesīgiem darba jūga vilcējiem viņš padara savus bērnus Annu un Zāni. Lai sēta būtu vairāx

darba roku, viņš mūža otrā pusē, vadieties no salta aprēķina, apprec trulu, necilvēcīgu sievieti, kas tiranizē viņa bērnus. Dērdzīgi atbaldoša savā necilvēcībā un šaursirdībā ir ša viensētnieka pasaule.

Padomju varas nodibināšanās Pāceplī uzverē ir nelaime, jo tā sadragā viņa dzīves centienus, no despotiskā tēva iespaida loka izrauj meitu Annu un dēlu Zāni. Nekā viņš nav mācījis arī vācu okupācijas laikā. Kad izstrādā plānus Cūsku purva nosusināšanai, Pāceplis turas sāpūs, — viņš no tā var gūt labumu, darbā nepielīkdams gluži nekādas pūles. Lepodamies ar savu «patstāvīgu» saimnieka godu, viņš nicīgi noskatās uz pirmajiem kolchozniekiem. No brāsā zemnieka pūša un spēka pilnā vira gan nekas valrs nav pāri palicis — viņš pārvērties netīrā, ignā un laiskā veci. Visas viņa cerības sabrukušas — oēlu, lielo māju nākošo mantinieku, partizāni par nodevību kara laikā pakāruši, otrs dēls Zānis un meita Anna, atteikdamies būt par bezmaksas kalpiem tēva saimniecībā, izgājuši padomju dzīves saulainos kļajumos. Bet Antons Pāceplis iestīdzis vecajās paražās un aizspriedumos kā vīlentūš gājējs Cūsku purva dumbrajā. Un palet vēl labs laika sprdis, iekams Antons Pāceplis, pēc trešās sievas palicis viens, pilnīgi viens, un vēltīgi savtīgos aprēķinos mēģinājis tuvoties Ilzei, atrod ceļu uz kolchozu. Un šeit, kur cilvēks cilvēkam nav zvērs, bet brālīs un darba biedrs, viņš beidzot aļģust savu cilvēcīgo seju. Cūsku purva nosusināšanas pasākumi Antonu Pāceplī izrauj no inertā stāstīguma un kūtrības, liek viņam atskārst darba tautas taisnības jēgu, palīdz galīgi nostāties uz jaunā krasta.

Viensētnieku pasaules šaurības spilgti realistiskais notēlojums romānā «Uz jauno krastu» ir ievērojams Vija Lāča nopelns. Isti meistarīgi izzīmēti šinī plāksnē ir pat tādi epizodiski tēli kā Pāceplī māte Lavīze, dzerājs un pļēsoņa Kociņš, pie kura Alvars nokļūst agrā bērnībā, un arī Jāņa Līduma sieva Olga. Ar drošu roku autors rāda, kāda patiesībā bijusi tik daudzu buržuāzisko rakstnieku cildinātā, sentimentālām ainavām izrotātā, liriski apjūsmotā latviešu zemnieka ikdienas dzīve. Vija Lāča romānā jauns ir tas, ka autors tēlo atpalikušu, gara tumšas un nabadzības valgos sapinušos zemnieku pavlsam citā vēsturiskā laikmetā, noved viņu saskarsmē ar kolchozu iekārtu un rāda, kā latviešu darba zemniecības lāsts nav tikai mūžnieks un budzis, bet visa privatīpašnieciskā viensētu iekārta, kas to lēma aklati mantkārei, fiziskai un garīgai nabadzībai. Un patiesām, Antonam Pāceplim līdzīgu viensētnieku ienaidnieks nav tikai budzis Tauriņš, bet arī viņu pašu apmātība un tumsonība. Tādēļ nepietiek ar to, ka lielu vēsturisku cīņu iznākumā tiek satriekta budžu vara. Patiesu un galīgu atbrīvošanos no vecās necilvēcīgās dzīves valgiem darba zemniekam dod vienīgi nostāšanās jaunās kolchozu dzīves krastos.

Tautas rakstnieks Vilis Lācis šo negrozāmo gājienu uz jaunās dzīves krastu parādījis plašās gleznās, īpatnējos, patiesos cilvēku likteņu atainojumos. Viņš attēlojis no literāriem šabloniem un drosmīgi risinājis pašas dzīves izvirzītas problēmas. Tādēļ viņa darbs guvis tādu atsaucību un droši vien atcēdis atbalsi arī citās zemēs, kur tautas cīnās par socialismu, pārvarot šodien tādas grūtības, kas mums jau aizgājušas vakardienā.

Savā rakstā «Dzīves patiesība» «Literaturnaja Gazeta» slejās Konstantīns Simonovs, iztirzādams Vija Lāča romānu «Uz jauno krastu», dibināti norādīja uz trūkumiem tā mākslinieciskajā izveidojumā. Trūkumi Vija Lāča romāna apdarē ir, un tos noklusēt nav nekādas vajadzības. Ne tikai epopejas beigu daļā, bet arī citur autora tēlaino vēstījumu vietvietām pārtrauc kalis notikumu un faktu pārstāstījums un pat uzskatījums. Publicistiskie iespraudumi ne vienmēr ir mākslinieciskā tēlojuma papildinājums un precizējums. Arī tēlu izsīdījums autors reizēm uzmet paviršiem viltieniem, nepiegrīzdams pietiekošu vērību tēlu psiholoģiskam padziļinājumam.

Mēs jau teicām, ka Vilis Lācis ir liels sižeta un kompozīcijas meistars, kas daļdarba metos prot aptvert un iteliski attēlot inlīgrus vēsturiskus notikumus, izveidot personāžus, dot šķērsgrīzumā lielus dzīves procesus. To pierādīja «Vētra» un no jauna apstiprina romāns «Uz jauno krastu». Tādēļ tas iemantojis tautas cieņu un guvis augsto apbalvojumu.

V. Melnis

Latvijas Padomju rakstnieku savienībā

Pirmdien, 17. martā, Rakstnieku savienības prozas sekcija sarīkoja A. Upīša jaunā romāna «Plaša mākoņos» apspriešanu. Lielā lasītāju interese (sānāsmē piedalījās vairāk nekā 100 dalībnieku — rakstnieki, mācību iestāžu audzēkņi un pasniedzēji, kultūras darbinieki u. c.) rāda, ka tādi sarīkojumi sāk izvērsties par ievērojamu notikumiem visā republikas galvaspilsētas kultūras dzīvē. Tā ir vēra nemāma parādība, kas liecina par darba nozīmību, kuru veic RS radošās sekcijas, un par to ievēribu, kādu izpelnās latviešu padomju rakstnieku labākie darbi.

Jāatzīst, ka prozas sekcijas vadība bija šim svarīgajam pasākumam vērtīgi pienācīgo uzmanību. Vispirms to liecina izraudzītais referentu sastāvs — filoloģijas zinātnieku kandidāts J. Nīdre, Staļina premijas laureāts A. Grigulis un N. Zadornovs. Referāti deva daudz vielas pārdomām un palīdzēja izprast šai lieliskajai daiļdarbā ietvertās vērtības.

Gan tādā arī nopietni jārunā par vienu no trūkumiem, kas lielā mērā ietekmēja debašu gaitu. Šis sānāsmes priekšdarbs tikai pa daļai var saukt par apmierinošiem. Pareiza bija referentu izvēle, pareizi arī tas, ka katram no tiem noteikta stingri ierobežotu runas laiku. Turpretim nepareizi bija, pēc mūsu domām, tas, ka ievērojot referātu ierobežotos apmērus, visi trīs runātāji nebija iepriekš saskāpojuši, kādiem galvenajiem jautājumiem, centrālām problēmām būs veltītas viņu uzstāšanās. Ja citos gadījumos, runājot par mazāka apjoma un arī mazākas nozīmes darbiem, tas, varbūt, tik ļoti neduras acīs, tad, apspriežot A. Upīša romānu «Plaša mākoņos», šis tīri organizatoriskais trūkums kļuva redzams kā uz delnas.

Runātājiem par godu jāsaaka, ka viņi stingri vadījās no pieņemtā reglamenta. Tā iznāca, ka katrs no viņiem centās runāt par visu, bet būtībā pateica vienu un to pašu, pie tam ļoti svarīgām problēmām pieskardamies tikai garām, jo, ar pāris teikumiem. Protams, tas nebūtu noticis, ja referenti iepriekš būtu padomājuši par zināmu «darba dalīšanu».

Katrā ziņā ne tikai RS prozas sekcijai, bet arī visām pārējām sekcijām un komisijām laiks nopietni padomāt arī par to, lai debates allaž ievirzītu plānveidīgā, mērķtiecīgā gultnē. Tādā kārtā organizējot sekcijas daiļdarbu apspriešanu, tiks nodrošināts to izsmeltošs un vispusīgs iztirzājums. Pretējā gadījumā rodas tāds stāvoklis, ka oratori cenšas pierādīt slēdzienus, kas klausītājos nekādu pierādījumu vairs neprasa, atkārtoti, ko teikuši iepriekšējie runātāji, bet palet klusuciesot garām citiem jautājumiem, par kuriem būtu vērts parunāt.

Kā visi trīs referenti, tā arī runātāji debatēs bija vienīgi prātīgi par A. Upīša jaunā romāna milzīgo nozīmi latviešu padomju literatūrā. Vienprātīgi bija atzinums, ka arī pašā sirmā meistara daiļradē tas ir pats augstākais sasniegums. Romāns «Plaša mākoņos» ir monumentāls un klasisks darbs, kura nopietnas un dziļas studijas daudz dod katram literatūras frontes darbiniekam, vienlaigā, kādā no rakstniecības nozarēm viņš strādā. Mēģinājumiem atklāt un novērtēt to jauno un novatorisko, kas atrodams šajā A. Upīša darbā, savu uzstāšanos veltīja visi runātāji. Tas ir saprotami un pareizi.

Tomēr referenti atzina, ka darbs nav pilnīgi brīvs no kļūdām un trūkumiem, kas zināmā mērā mazina tā nozīmi. Galvenais no tiem bija tas, ka romānā līdz literatūru tēlu līmenim nav pārcelti tādi «jaunās strāvas» revolucionārā spārna pārstāvji kā P. Stucka, Jānis Rainis, Rozīns-Āzis. Līdz ar to apstāvēt un bez vajadzīgās nozīmes romānā paliek arī šo revolucionāro darbinieku īstenā loma (sevišķi Rainis kā tautas dzejnieks). Rīgas dumpja notikums un vēl viens otrs cits notikums.

Arī daudzliem šis sānāsmes dalībniekiem radās cieša pārliecība, ka jo nozīmīgā būtu bijusi šī ievērojamā daiļdarba apspriešana jau rokkrastā.

Jāpievienojas domām, kas izskanēja sapulces noslēgumā: Andreja Upīša jaunajā romānā ietverts tik daudz patiesu mākslas vērtību, ka ikvienam literatūras darbiniekam tas jo rūpīgi jāstudē, jo pie šī darba būs jāatgriežas vēl un vēl.

BETHOVENS UN TAGADNĒ KAROGS

Sakarā ar komponista nāves 125. gadadienas atceri

1952. gada 3. numurs

Nekad nav nozīmīgāk un ar lielāku spēku skanējuši vārdi, kuriem Bethovens cēlis nemirstīgu pieminekli savas pēdējās, devītajās, simfonijas varenajā finalā: «Apkampjieties, miljon! So skūpstu visai pasaulei!» Nevienam nevar būt tik tuva un savā dzīvē tik būtībā tik saprotama šī varenās iekšējās jēgas pilnā himna liksmi, šī Bethovena heroiskā cīņas māksla, kā tām milzīgajām darbaļaužu masām, kas visā pasaulē cēlušās cīņai par brīvību, cīņai par mieru, kā padomju republiku un tautas demokrātijas zemju tautām, kas jau spējušas nokratīt kapitālistiskās verdzības važas.

Bethovena māksla pati bija veidojusies lielu tautas masu revolucionāras kustības laikā. Izaugusi no 18. gadsimta franču revolūcijas ugunīm, izteica jaunu muzikas saturu, sava laikmeta revolucionāras un progresīvās sabiedriskās idejas. Bethovena muzikas dziļo idejiskumu, kā tās svarīgāko jauno īpašību, jau pagājušajā gadsimtā izcēla krievu progresīva, realistiskā muzikas kritika. A. Serovs, rakstīdams par Bethovena trešo simfoniju, ko komponists pats bija nosaucis par «heroisko simfoniju», uzsver brīvības idejas, kādas Bethovens ietvēris šai simfonijā sava laikmeta ietekmē. «Te sākas jauna pasaule instrumentālajai muzikai... Bethovenam bija ap 20 gadu lielā pasaules apvērsuma laikā, kāds norisinājās Francijā. «Rubikona» bija pārieta: haidniski mocartiskā poezija palika viņpus šīs «Rubikonas».

Bethovena muzikā sakopotas un izpaužas plašu tautas masu lielākās, cildenākās domas, to cerības un tieksmes pēc brīvības un brālības. Viņa muzika netēlo atsevišķu cilvēku likteņus, bet vienmēr ir projicēta uz domu par cilvēci. Viens no buržuaziskās zinātnes radītajiem Bethovena mākslas izpratnes izkropojumiem ir arī tieksme iztulkot dažus vissvarīgākos viņa darbus, piemēram, 5. simfoniju, gluži subjektīvi individuālā plāksnē, tikai kā komponista cīņu pret savu «likteni» (no turienes arī šīs simfonijas bieži lietotais «Likteņa simfonijas» nosaukums). Katram, kas pārdzīvojis šīs simfonijas uzvaras gavīļu finalu ar tā spēcīgajiem marša ritmiem, liesmaino melodiku, kareivīgajām fanfāram, neatvairāmo kustību, būs bijusi milzīga tautas masu gavīļu izjūta. Šī muzika pilna tipiskām sava laika revolucionāro masu dziesmu un maršu intonācijām un ritmiem un panāk vienmēr nepārspējami skaidri un spēcīgi noteiktu idejisku priekšstatu un emociju rašanos klausītāja. Bethovenam piemita spējas, kā nevienam citam komponistam, izteikt masu domas un jūtas, to kā būtisku viņa mākslas īpašību bija uzsveris jau V. Stasovs, nosaukdams Bethovenu par «masu Sekspiru».

Bethovens sarāva važas, kas muziku saistīja kā vieglu, tiksmīnīgu izklaidētāju mākslu pie feodālās sabiedrības saloniem. Viņam viss bija doma, «viņš līdz saknēm iznīcināja to aprobežoto aizspriedumu, ka «muzika radīta muzikai» (māksla mākslai) un ka neko citu no tās nevajag prasīt... Muzika kļuva par lielu un nopietnu lietu cilvēka dzīvē» (V. Stasovs). No šāda uzskata par mākslu izriet arī Bethovena muzikas lielā vienkāršība, viņa muzikā brieduma perioda darbos nepaliek nekādu agrākā baroka vai rokoko laikmeta izrotājumu, nekā tāda, kas nekalpotu domai, izteiksmē, emocijai. Sādiem jauniem mērķiem viņš pakļāva visus žanrus, pat kamermuziku; uz masām ievirzīti kļuva viņa stīgu kvarteti, viņa klavieru sonātas u. c. darbi. Visspilgtāk, visvarenāk šīs muzikas princips izpaužas tomēr viņa simfonijās, viņa programmatiskajos simfoniskajos darbos.

Var runāt par īpašu veida jaunu programmatiskās simfoniskās muzikas principu Bethovena mākslā, ko varētu saukt par idejisku programatismu pēc sava satura un par psiholoģisku pēc tā rakstura. Heroiskā tema ir galvenais elements viņa programmatiskajos darbos. Komponists to atklāj vienmēr heroiskās cīņas plāksnē, dramatiskā konfliktā: viņa simfonijas kļūst par īstām dra-

mām, kuru cēlieņi ir simfonijas atsevišķās daļas. Heroiskais elements Bethovenam nekad nav atrauts no sociālā momenta, no domas par cilvēci. Bethovena varoņa cīņa ir cīņa par tautas, par cilvēces laimi, kā to rāda visu viņa programmatisko darbu idejiskā koncepcija. Ar milzīgu sakopotu spēku Bethovens heroisko temu ietver savā trešajā, piektajā, devītajā simfonijā, simfoniskajās uvertīrās «Egmonts», «Leonora» Nr. 2 un Nr. 3, «Koriolāns», savā operā «Fidelio», klavieru sonātā «Appassionata» u. c. Lai viņa varo-

nis dažkārt let bojā (3. simfonijā ar tās cildeno sēru maršu, «Egmonts»), viņa darbu finali vienmēr pauzē tas idejas uzvaru, par ko varonis cīnījies, pauzē milzīgu tautas masu gavīli, uzvaras liksmi. Ja trešajā un piektajā simfonijā komponists to panācis tikai tīri instrumentālas muzikālās līdzekļiem, tad virknē citu darbu viņa koncepcija saistīta ar vārdiem, ar dramatiskās mākslas darbiem, kā devītajā simfonijā, slavenajās uvertīrās. Savā operā «Leonora» jeb «Fidelio» Bethovens ietvēra temu par kaislīgu cīņu pret despotismu (librets radies no franču revolūcijas laika operām), tāpat «Egmonta» muzikā (Gētes tragedijai), devītajā simfonijā, savā visvarenākajā, vismonumentālākajā darbā, ar Sillera dzejas liesmainajiem vārdiem, apdziedāja brīvības cilvēces laimi, kādu viņš to redzēja sava iekšējā skata priekšā. Visi šie darbi skan kā muzika milzīgam tautas svētkiem. Viņu vadīja vienmēr humanistiskie ideāli. «Jau no bērnības mana lielākā laime un patika bija darboties citu labā...» (1824. g.); «nekad, kopš manas bērnības, nav atslābusi mana dzīve kalpot nabaga cietējam cilvēci» (1811.), kalpot «nākošajai cilvēcei», — runā viņš kādā citā vietā (1815.).

Ietverot muzikā temas, kur muzika pēc sava satura līdzinās filozofiskai domai, bija nepieciešami arī jauni, nepazīstami līdzekļi. Tāpēc radās Bethovena simfoniju milzīgā, monumentālā apmēri, jauni muzikālo domu izstrādājuma papēdieni utt. Tā saprotama arī Bethovena cīņa par domu, par tās pilnīgu iemiesojumu muzikālajā tēlā. Visspār zināms Bethovena neatlaidīgais muzikālā tēla meklēšanas, veidošanas darbs viņa uzmetumu burtniecībā. Taisni tajos darbos, kuros ietverts vislielākais saturs, Bethovens vienmēr ir ilgi kaldinājis savas muzikālās temas, tagad visiem pazīstamās, tik noteiktās, pilnīgās, apbrīnojami koncentrētās melodijas viņa uzmetumu burtniecībā bieži redzamas daudzos metos, kur tikai maz pamazām iezīmējas to galīgās kontūras. «Es daudz pārstrādāju — atmetu, mēģinu no jauna, līdz tam laikam, kamēr esmu apmierināts, un tad manā galvā sākas izstrādāšana plašumā, garumā, augstumā un dziļumā, un tā kā es apzinos, ko es gribu, tad pamatdoma mani nekad neatstāj, tā paceļas, aug, un es redzu un dzirdu tēlu visā tā apjomā, kā tas, it kā gatavā lējumā, stāv mana iekšējā skata priekšā» (Bethovens).

Bethovena māksla ir tautiska — tautiska kā lielu masu domu un tieksmju paudēja, tautiska savā demokrātismā, pietamībā plašām masām. tau-

tiska arī savos intonāciju avotos. Buržuaziskā muzikas zinātnie tiecas noliegt šīs Bethovena «muzikālās īpašības, ignorējot viņa melodikas saites ar vācu, austriešu tautas muziku, viņa darbu ar krievu, chorvātu, skotu, īru, tautas dziesmu melodijām, viņa dziļo interesi par dažādu tautu tautas muziku.

Bethovena darbus spēlēt un klausās visās zemēs, viņa māksla nekad nav aizmirsta. Bet buržuaziskie muzikas apcerētāji vienmēr ir tiekušies ignorēt taisni Bethovena mākslas īsto idejisko, demokrātiski sociālo saturu. Par buržuaziskās muzikas estētiskās dziļo pagrimumu liecina vai tas apstāklis, ka pēc tam, kad bija radušies un dzīvojuši Bethovena lielie idejiskie darbi, varēja parādīties hanslikāniskā galēji formalistiskā muzikas estētika, kas no muzikas pilnīgi izslēdza saturu un kuras pamata tezes bija: muzika nespēj izteikt nekādu domu, ne jūtu; muzika ir tikai skanoša formu rotāja. Lai arī buržuazijā novietoja Bethovenu uz klasiskā pjedestāla, tomēr Bethovena idejiskās, progresīvās mākslas tradīciju Rietumu buržuaziskā muzika nespēja turpināt. Gluži otrādi, Rietumu buržuaziskais muzikālais modernisms pilnīgi atgāja no Bethovena tradīcijas: muzikālais impresionisms pasludināja savu absolūto neinteresētību par sociālām problēmām un par idejiskumu mākslā, noliedza līdz ar to pašu svarīgāko, iedarbīgāko Bethovena mākslas satura daļu. Bethovena mākslas veselīgumam, dzīves apstiprinājumam pret buržuaziskās romantisms nonāca pie R. Vag-

Savas dzīves vissmagākajos posmos Bethovens vienmēr ir atradis sevi spēkus apstiprināt dzīves gribu, kā to liecina, piemēram, arī viens no viņa pašiem pēdējiem darbiem, pēdējais stīgu kvartets, ar tā smago jautājumu: «Val būt?» un dzīves spēka pilno atbildi: «Būt!». Tas ir pēdējais loceklis tai pašā heroiskās tematikas ķēdē, kas viņas cauri visai Bethovena daiļradē. Buržuaziskie muzikas rakstnieki centušies vai nu aptumšot vai mazināt tā īsto nozīmi. Vēl Bethovena smiltā nāves gada piemēnas rakstos buržuaziskie estēti runā par «ārpas muzikas» esošiem motīviem» Bethovena simfoniskajos darbos, mēģinādami diskreditēt Bethovena mākslas idejisko saturu, no savas mākslas «augstumiem» apgalvojot, ka «Bethovens novecojis», «pazaudējis savu jaunumu», ka «Bethovena ietekme ne vienmēr esot bijusi veselīga» utt.

Bethovena mākslu tās dziļajā idejiskajā nozīmībā, tās demokrātiskajās tendencēs un veselīgajā realismā augsti novērtējuši krievu muzikas kritika un krievu muzikas klasiķi — Serovs, Stasovs, «Varenās kopas» meistari, Caikovskis, Tāpejvs u. c. Lielie krievu atskatītāji daudz darījuši Bethovena mākslas dziļākā satura atklāšanai. Savu vispilnīgāko un visdziļāko izpratni Bethovena muzika ieguvusi Padomju Savienībā. Uzvarējušā socialisma zemes ļaudīm vistuvāk saprotams un visdārgāks Bethovena mākslas dziļās idejiskums, šo ideju tuvsu plašu tautas masu progresīvajiem centieniem, brīvības un lielu kaislību gars, kas lemti Bethovena muzikā, tās cīņu patoss, muzikas tēlu skaistums, patiesgums un neizmējamā bagātība.

Padomju ļaudīm Bethovena muzika nav senātnes muzejs, bet dzīva šodienas māksla, kurā tie atrod savus šodienas centienus, augstāko cilvēces domu un ideālu dzīvu ietvērumu. Visaugstāko Bethovena mākslas cildenās idejiskās nozīmes apliecinājumu Padomju Savienībā sniedza Bethovena devītās simfonijas finala atskaņojums vēsturiskajā Staļina Konstitūcijas pieņemšanas dienā Maskavas Valsts Akademiskajā Lielajā teātrī 1936. gada 5. decembrī. Augsti novērtējuši Bethovena muziku marksisma lielie klasiķi. «Nezinu neko labāku par «Appassionata», — bija teicis V. I. Lēņins, — esmu gatavs klausīties to katru dienu. Apbrīnojama, neilvēciska muzika. Es vienmēr ar lepnumu, varbūt, naivu, domāju: lūk, kādus brīnumus spēj veikt cilvēki!»

Jek. Vitolīns

Zurnala «Karogs» šā gada trešo burtnīcu ievada dzejoļu cikls «Staļina audze» — Olgas Lisovskas, Alfreda Krūķa, Valda Rūjas, Andreja Baloža un Jāņa Plotnieka darbi par jaunajiem komunisma celtņiem, kas vēlti LĻKPS IX kongresam. Jau šo dzejoļu virsraksti: «Traktoriste», «Meža cirtētāji», «Stikla slīpētājs», «Komjauniešu vilcienā», «Mēs par mieru!» raksturo padomju jaunatnes lomu un vietu visas tautas spraigajā darbā. O. Lisovska, runājot par traktoristi Ainu Gravu, A. Balodis dzejoļi par zvejas kuteru kapteini komjaunieci Gunaru Lanku, A. Krūklis, aprakstot stikla vāzes pagatavošanu, spējuši radīt konkrētus jauniešu tēlus, parādot viņu darbu, domu un pārdzīvojumu skaistumu. Šie motīvi viscaur jūtam arī A. Krūķa dzejoļi «Meža cirtētāji», lai gan tajā vairākkārt lietotie apzīmējumi «cirta, cirta», «cērtam», «katrs cirtēns» liek domāt par strādāšanu ar cirvi, kaut arī tagad darbu cīsmās galvenokārt veic ar mašinām. Dzeju pārstāv vēl divas jaunas autores — Elza Vēciņa un Vilma Daune. Pirmās dzejoļi «Bethovena devītā simfonija» negribētos plekrist atzinumam, ka klausoties skaņu bēnās, «vairs nezinām, kur sākusm tām un gals», bet otrās — «Padomju Latvijas bērni sveicina Fransu Bruersu», kas uzrakstīts visumā konkrēti un ar patiesu iedziļinātību, arī atsevišķās rindās un secinājumos saglabājušies abstrakti jēdzieni, kas mazina dzejoļa mērķtiecību.

Miera cīņas tema ļoti izteiksmīgi atklāta Brazīlijas revolucionārā dzejnieka Zorži Amadu poemā «Dziesma par padomju zemi», kuru tulkojuši J. Plaudis un V. Rūja.

Sajā «Karoga» burtnīcā parādās Zaņa Grīvas romāna «Dzīvības ceļš» sākums, kurā aprakstīti notikumi risinās Rīgā 1941. gada pirmajā pusē. Autors spilgti notēlo jaunās dzīves — padomju laikmeta — apstākļus pirms Tēvijas kara Rīgas strādnieka Pētera Caunes ģimenē, viņa dēla Roberta darba vietā — kādā tipogrāfijā. Abi viņi ir revolucionāri, kuri aktīvi piedalījušies padomju varas izcīnīšanā — Pēteris kā komunistu jau Oktobra revolūcijas dienās un pilsētu kara gados, Roberts — Latvijas komjaunatnes rindās buržuaziskās Latvijas apstākļos. Šie viņu biogrāfiju ārkārtīgi svarīgie motīvi pagaldām gan vēl raksturoti tikai skicejuma, kas varēja būt mazliet plašāks un dziļāk iepazīstināts, lai gan dažas tēlu iezīmes ļauj secināt, ka autors pie šīs temas vēl atgriezies notikumu un romāna varoņu tālākajās gaitās. Bet arī tagad šo un vēl citu tēlu raksturu līnijas ļauj valdzina lasītāju, kas liecina, ka Zanis Grīva, līdz šim darbotamies tēlojumā, stāsta un noveles žanrā, spēj sekmīgi strādāt arī romāna novadā.

Daudzpusīga un vērtīga šoreiz zurnala kritikas un publicistikas nodaļa.

A. Upīša raksts «Nikolajs Vasiljevičs Gogolis» veltīts lielā krievu klasiķa daiļrades analīzei.

A. Darkevica apcere «Bethovens» iztirzā lielā komponista personību un daiļradi. J. Sudrabkalns sniedz īsu, bet faktu bagātu rakstu par Starptautiskās Staļina Miera premijas laureātu Z. Amadu.

A. Pelšes raksts «Latviešu valodniecības stāvoklis un republikas valodniecību uzdevumi» iztirzā svarīgākās problēmas, kurām jāpievēršas Latvijas zinātniekiem sakarā ar biedra Staļina ģenijālajiem darbiem par valodniecību.

Padomju literatūras un literatūras kritikas aktualākajiem jautājumiem veltītas Vilja Lāča «Rakstnieka piezīmes». Autors raksta par to, kā daiļdarbos atklājamās padomju tautu draudzības idejas, kā mākslas tēles iemiesojams Padomju Dzimtenes jēdziens, kā padomju literatūrā ietvertie pozitīvie un negatīvie tēli. Līdzīgu tematu, analizējot atsevišķus darbus, risina J. Nīdre («Latviešu padomju literatūras šodienā»). Rakstā «Vekseli paliks neapmaksāti» G. Libermanis amerikāņu imperālistu Maršala plāna sabrukumu Rietumeiropā mūsu dienās salīdzina ar spilgtiem vēstures faktiem, kas rāda, ka amerikāņu biznesmeņi ar savām ekonomiskajām un finansālajām sakām noplūcināja un nožņaudza buržuaziskās Latvijas tautas saimniecību.

Recenziju un bibliogrāfijas nodaļā lasāms I. Muiznieka vērtējums «Kāpēc dzejnieks vairs neaug?» — par J. Vānaga jaunāko dzejoļu krājumu «Sudraba slīdes».

Par Vispasaules jaunatnes festivalu radītas pavisam trīs filmas, kurās parādīts pats festivāls, lielais koncerts tajā un sporta olimpiāde.

Lasītāju vēstule

Vēlreiz par teatra jaunatnes audzināšanu

Sakarā ar V. Bajunas rakstu «Literatūras un Mākslas» 7. numurā «Valrāk uzmanības teatra jaunatnes audzināšanā», nebūtu pareizi, ja atstātu neiztirzātu recenzentes nostāju teatra kadru, topošo aktieru audzināšanas, viņu spēju un īpašību atsegšanas, attīstīšanas un nostiprināšanas jautājumos. Tāpat vietā būtu pārrunāt dažus jauno aktieru neveiksmju cēloņus. V. Bajuna uzskata, ka galvenais no tiem esot tas, ka «trūkst savienotāja tiltiņa starp teatra mācības iestādi un pašu teatru.»

Pirmkārt, ar savu prasību audzināt jaunos iesācējus — kaut arī ceturtā kursa studentus — profesionālā teatra izrādēs, ciešā saskarsmē ar aktieru vecāko paaudzi, V. Bajuna, pati to nemano, ignorē Stajslavskas aktiera audzināšanas sistēmas pamatprasību: jaunā aktiera attīstības normala, organiska procesa nepieciešamība. Nupat notikusi jauno mākslinieku skate parādīja, ka šai Stajslavskas prasībai daudzi režisori nepievērš vajadzīgo uzmanību. Skatē valrākārt nācās sadurties ar faktiem, kuri skaidri signalizē par jaunā mākslinieka organiskās darbības «izmežģījumu». Jaunais iesācējs, lai cik talantīgs tas arī būtu, pūlēdamies sacensties ar dzīves un darba pieredzes bagātu meistaru, cenšas pāri saviem spēkiem un nonāk līdz «izmežģījumam», no kā brīdināja Stajslavskis — «izdara vardarbību pret savu organisma dabu».

Valrāk nekā skaidrs, ka studentu «viesizrādēm» profesionālajā teatrī var būt un ir sliktas sekas. Par to raksta arī skates dalībnieki «Literatūras un Mākslas» 10. numurā. Un patiešām, kur jaunais aktieris lai ņem piedzīvotus meistara pieredzi un palaušanos saviem spēkiem, šo jaunrades spēku atslēgtāji pašsajūtu? Kā var prasīt no iesācēja to, kas iegūstams vienīgi meistariības brīduma gados?

Tātad V. Bajunas ierosinātā labā doma par iespējami ātrāku un pilnīgāku aktieru jaunaudzes sagatavošanu radošajam darbam palikusi bez nopietni pārdomātas atbildes, bez atzinājuma. Vēl valrāk, vienas ieteikties «viesizrāžu» pamēnēm aktiera audzināšanas darbā ir jau nostāigāts un labus rezultātus nedēvis ceļš. Būsim vienīgi prātīgi, ka aktiera audzināšanas sarežģīto procesu nevajag sarežģīt vēl valrāk.

Mums šķiet, ka vislabākos rezultātus iegostam ar mācību procesa noslēgumā organizētām mācību teatra izrādēm. Bez tam teatros ieteicamas jauno aktieru izrādes. Tādas ilgāku laiku praktizē labākajos Padoņu Savienības teatros. Darbodamies savā, ierastā vidē, jaunais mākslinieks visus spēkus mobilizē jaunradē, un nekas viņu nepiespiež dot valrāk, kā viņš pašreiz to spēj. Jauno mākslinieku izrādēs, tāpat viesizrādēs periferijā, teatra mācības iestādes studenti pārbauda savas iedarbības spēku visdažādākajās auditorijās. Sastapies ar dažāda līmeņa skatītājiem, viņš dzird arī visdažādāko sava darba vērtējumu, saklausā visdažādāko reaģēšanu skatītāju zālē. Te viņš gūst iespēju pārliecināties, ka teatru aktierim ir visatbildīgākā vieta. Protams, mācību un tāpat arī viesizrādēm jānotiek pieredzējušas skatuves mākslas pedagoga uzraudzībā. Kur iespējams, jāorganizē skatītāju konferences, jāiztirzā katra jaunā aktiera darba veiksmes un neveiksmes. Taču pamatprincipi ir tas, ka jaunajam, topošajam aktierim jāaug un gaume jāattīsta savā kolektīvā. Tad

jaunais mākslinieks iegūs publisku rūdījumu un viņu nebaidīs darbs nepazīstamā kolektīvā, nesatrauks nepazīstama auditorija.

Bet no prakses mēs zinām, ka topošo aktieru izrādēs skatuves mākslas pedagogs nekontrolē. Un tā ir lielā kļūda. Sākot izrādēs jaunais mākslinieks iegūst daudz jaunu atziņu, bet nevienam viņam nepalīdz atšķirt vērtīgo no nevērtīgā, nepalīdz izprast skatītāju noskaņojumu, auditorijas reaģēšanu. Paredzējušā pedagoga vadībā jaunais mākslinieks vienmēr atradīs pareizo ceļu un no šīm «apmācībām apšaudēm» gūs daudz vērtīgu un nepieciešamu savam turpmākajam darbam un, galvenais, apgūs drosmi strādāt jebkurā teatra kolektīvā.

Izbrīnu izsauc b. V. Bajunas norādījums, ka teatru studenti apgūstot izrādes sagatavošanas terminoloģiju. Mums šķiet, ka tā terminoloģija, kas iegūta teatra augstskolā, ir pati pareizākā un vērtīgākā. Bet ar veco aktieri «uzmūdrināto» terminoloģiju viņš ne tikai nespēs iepazīties, bet spēs arī cīnīties pret to. Kur gan citur meklēt precīzu skatuves mākslas terminoloģiju, ja ne teatra augstskolā?

Otrkārt, par to kā nesaprotamām neveiksmēm dažādu jauno aktieru darbā. Zēl, ka b. V. Bajuna nemin neviena fakta, neviena konkrēta piemēra. Katrai neveiksmei, protams, ir savi cēloņi. Dažkārt tie var būt personiska rakstura, var arī būt nesaskanības kolektīva sadarbības rezultāts. Var arī būt, ka režisors sadarbībā ar jauno aktieri pieļāvis kļūdas, kas izraisījis Stajslavskas prasību, ka «jaunrades darbā vienmēr jāvadās vispirms no sevis paša, no savām dabiskām īpašībām, otrkārt, no jaunrades likumiem.»

Domājot par jauno mākslinieku neveiksmēm, atmiņā izraisās b. Eglāja vēstule «Literatūras un Mākslas» par Liepājas teatra viesizrādi, resp., Gorkija «Sikpilsnēm». Kā tādos un līdzīgos apstākļos un ar tādiem partneriem jaunajam iesācējam izpildīt Stajslavskas prasību, atrast «jūtu patiesīgumu dotajos apstākļos»? Kā tie iegarboties uz partneri, rast arī to nepieciešamo saikni, ja partneris domā vienīgi par lietišķiem efektiem, spēlējot vienīgi publikai, par izrādi kā par kopīgas dalrādes procesu rezultātu, nemaz neinteresēdamies? Kā augt un attīstīties atbilstoši Stajslavskas lielajām prasībām tiem, kam atgādās šādi darba apstākļi? Par to derētu padomāt.

Ar šo piemēru es negribu apvainot periferijas teatra darbiniekus. Es zinu, ka tur ir daudz labu un godīgu mākslinieku, kas savus pienākumus pilda pēc vislabākās sirdsapziņas un vērtīgi uzņem katru domu, katru vārdu, ko atnes mums Stajslavskas atstātā mantojuma pētnīji. Bet kā jaunam, uz Stajslavskas skatuves mākslas pamatiem izaudzīnātam māksliniekam leģa kolektīvā, kur tiek ignorēti aktiera mākslas pamatelementi — lūks, jautājums, par kuru nopietni jāpadomā.

Būtu ļoti vēlamā, ja mūsu mākslas dzīvi vadītājas iestādes visos neveiksmju gadījumos atrastu galveno kēdes locekli. Tad varēs izvērtēt visu kēdi, atsegt neveiksmju cēloņus un tos iedarbīgi likvidēt.

Patiešām, daudz valrāk nopietnības, mīlestības un saudzīgas uzmanības jāvēlī topošo mākslinieku izaugsmei.

Māra Baltskabarda

Mākslas chronika

IGAUNU KORA KONCERTS

Plašu atsaucību kora dziedāšanas mākslas mīļotājos guva Igaunijas PSR Tartu rajona izglītības darbinieku kora koncerti, kas atkal pārliecināti atklāja Igaunu kora kultūras augsto līmeni. Kori diriģēja komponists R. Ritsings, parādīdams labu gaumi, prasmi iedziļināties atskaņojamo dziesmu saturā. Kora repertuārā līdztekus krievu un Igaunu padomju komponistu darbiem bija arī latviešu komponistu dziesmas.

KONCERTS-LEKCIJA

Lielā loma Liepājas mākslas dzīvē ir LPSR Politisko zināšanu un zinātnu popularizēšanas biedrības rīkotajiem koncertiem- lekcijām. Īpaši labi sagatavots bija R. Gliera dalrādeli veļitais sarīkojums. Rūpīgi izstrādātu referātu nolasīja muzikas vēsturniece B. Osīte. Muzikālos priekšnesumus sniedza simfoniskais orķestris K. Bunkas vadībā, dziedātāja Z. Buksevice un vijolnieks A. Lindenhaus. Atzīmējams mūsu republikā pirmoreiz dzirdētais Gliera koncerta balsij un orķestrim atskaņojums.

MOLDAVU VIESI RIGĀ

Sinīs dienās Rīgā koncertē Moldāvijas PSR Valsts kora kapela «Doina». Šis izcilais vokālais mākslas ansamblis guvis plašu popularitāti visā padomju zemē, sevišķi ar saviem koncertiem moldavu mākslas dekadē Maskavā. «Doinas» augstvērtīgo sniegumu pazīst arī ridznieki. Kapelas repertuārā — padomju un tautas demokrātijas valsts komponistu, kā arī klasiskās dziesmas.

LATVIESU MĀKSLINIEKU KONCERTS VIĻNĀ

19. martā Viļņā, Lietuvas PSR Valsts filharmonijas aicināti, viesojās mūsu republikas mākslinieki — diriģents D. Kulikovs un vijolniece L. Rubene. Koncerta programā bija Čaikovska ceturtā simfonija, Bruchā koncerts vijolei un A. Skultes muzika kinofilmā «Rainis». Padomju Latvijas mākslinieku priekšnesumus kaimiņu republikas klausītājos guva siltu atsaucību. Lielu nopelni šai panākumā ir disciplinētam, augstu meistariību aizsniegušajam Lietuvas PSR Radiokomitejas simfoniskajam orķestrim.

JAUNAS GRĀMATAS

Latvijas Valsts izdevniecības angādā iznākušas šādas jaunas grāmatas:

N. Gogolis. Izlase. Mākslinieks Arturs Apinis. 776 lpp. Maksā 32 rubļi 10 kap.

N. Gogolis. Tarass Bulba. Tulkojis A. Čaks. Ilustrējis V. Ivanovs. 146 lpp. Maksā 6 rubļi 5 kap.

Andrejs Upits. Kopoti raksti. 12. sējums. 1212 lpp. Maksā 37 rubļi 60 kap.

A. P. Čehovs. Stepe. (Krievu valodā). Apraksts. Ilustrējis K. Andrejevs. 96 lpp. Maksā 1 rubli 60 kap.

A. P. Čehovs. Zemnieki. (Krievu valodā). Māksliniece J. Jānsona vāks un ilustrācijas. 32 lpp. Maksā 50 kap.

Cecilija Dinere. Mēs būsim dzelzceļnieki. Ilustrējis A. Mucenīks. 24 lpp. Maksā 2 rubļi.

Glebs un Nikolajs Komarovski. Stāsts par Korejas zēnu. Tulkojis J. Bebris. Ilustrējis K. Andrejevs. 84 lpp. Maksā 2 rubļi.

Pa kaimiņu republiku žurnālu stajām

LOOMING

Žurnāla «Looming» šā gada janvāra burtnīcā ievietots Igaunu jaunā autora G. Arena prozas darbs «Nakts maiga», kas Igaunijas Padomju rakstnieku savienības rīkotajā noveļu konkursā ieguva premiju. Noveles darbība norisinās kādā Igaunijas rūpnīcā, kas saņemusi lielu pasūtījumu no Kulbiševs elektrostacijas celtniekiem. Autors tēlo, cik pašizliedzīgi strādā rūpnīcas kolektīvs, lai laikā izpildītu atbildīgo un goda pilno uzdevumu. Rakstnieks saskatījis dzīvē tipisko, to, kas aug un attīstās, spējis redzēt pietiekami spilgti un iespaidīgi attēlot.

Noveles centrālie tēli — jaunais inženieris Arvo Mandrs, rūpnīcas galvenie elektroenerģiķi Bondarenko un vecais kurinātājs Talvets — visi mil savu darbu, viņos augsti attīstīta atbildības sajūta, drosmē, lielo mērķu izpratnē. Blakus tam autors parādījis arī viņu individuālās iezīmes, kas šos cilvēkus atšķir vienu no otra, padara konkrētus, pilnākus.

Inženieris Arvo Mandrs — nesen beidzis institutu un sper pirmos solus patstāvīgā darbā. Sākumā, lai saglabātu savu «inženiera autoritāti», viņš nevēlīgi, pat nīcīgi izturas pret veco pieredzējušo strādnieku padomliem. Kamēr nav izveidotas ciešas attiecības ar kolektīvu, viņš nejūtas kā rūpnīcas vadītājs.

Noveles notikumu tālākajā gaitā rakstnieks, atklājot Arvo iekšējo pasauli, viņa domas un pārdzīvojumus, raksturo šī tēla augšanu un rīdīšanos. Nesavtīgā darbā, pārvarot grūtības, Arvo rod kontaktu ar kolektīvu, spē protas ar veco kurinātāju Talvetu. Šie motīvi veido noveles «iecīgākās lappuses. Mazāk spilgti raksturots Bondarenko, par viņa tiešo darbu lasītāji uzzina tikai no citu noveles personu sarunām. So interesanto cilvēku, kas

no vienkāršā strādnieka kļuvis par vadošu darbinieku rūpnīcā, vajadzēja parādīt vispusīgāk.

Veco kurinātāju Talvetu — pretināgu raksturu, autors visu laiku parāda darbībā. Taisni tādēļ šis tēls ir ļoti reljefs un iespaidīgs. Sākumā liekas, ka Talvets ir pārāk noslēgts un drūms vecs vīrs, kas neieredz, jaunus, nenovērtē tos. Patiesībā tā nav. Sajā Arvo Arvo maldās. Vecais kurinātājs dzīvē ir daudz cietis, viņš pieredzējis daudz pārestību kapitālisma apstākļos. Labi pazīdams pagātnes grūtumus, šis vecais strādnieks sevišķi mil padomju šodienai, kad bijušā fabrikanta Schrones rūpnīca tagad ir viņa rūpnīca, kuru viņš glabā kā acuraugu. Talveta apziņā buržuāzijas laikā redzēto pārestību un netaisnību ietekmē vēl šodien saglabājusies netīcība rūpnīcas vadībā. Un tikai tad, kad Arvo, riskēdams ar savu veselību, veic grūtu rūpnīcas krāsns remontu, Talvets maina savus uzskatus par viņu kā priekšnieku. Talvets saprot, ka Arvo cīnās par tiem pašiem mērķiem kā viņš, ka padomju apstākļos nav pretināru starp vienkāršā rūpnīcas ierindas strādnieka un tās vadošo darbinieku ietekmē. Noveles dinamiskās beļgu zinās daudz varonības, kas izaug no reāliem darba apstākļiem, un attēlotas ļoti spēcīgi.

Jaunajam autoram vēl nepietiekama pieredze noveles žanrā, kas prasa koncentrētību, izvairīšanos no liekvārdības. Noveles sākumā tās vēstījumu traucē nevajadzīgi paskaidrojumi, plaši blakus notikumu izklāstījumi. Tikai darba noslēguma posmā autoram izdevies no šiem trūkumiem atbrīvoties.

Kā atzīmē kritika, G. Arens ar savu noveļu apliecinājis, ka no viņa var izaugt spējīgs Igaunu prozaiķis.

ŠONEDĒĻ

Sodien Konservatorijas zālē kamer-muzikas koncerts, veltīts Bethovena skandarbim. Piedalās LPSR Nopelniem bagātās mākslinieces H. Brauns, L. Rubene, E. Bertovskis un A. Vagns. Sākums plkst. 17.

Konservatorijas zālē vijolniece do-centa K. Briknera koncerts. Programā Paganini. Sākums plkst. 20.

Apgabala vīrsnieku namā Moldāvijas PSR Valsts kapelas «Doina» koncerts. Sākums plkst. 20.30.

24. martā Latvijas Padomju rakstnieku savienībā dramaturģijas sekcijas sanāksme. Apspriedīs J. Granta stāsta «Vēja pusē» dramatizējumu. Dramatizējis V. Šauleskalns. Referenti L. Pečāka un K. Krauliņš. Sākums plkst. 17.

Rīgas kinostudijā Skolas ielā 3a Latvijas Padomju rakstnieku savienības kinokomisijas un kinostudijas radošo darbinieku sekcijas kopēja sanāksme. Nolasīs un apspriedīs Fr. Rokpelņa scenariju «Padomju Latvijas mākslas meistaru koncerts». Sākums plkst. 19.

Latvijas Padomju mākslinieku savienībā gleznotāju sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 19.

26. martā Latvijas Padomju rakstnieku savienībā krievu tulkojāju sekcijas sanāksme. Apspriedīs A. Upiša

romana «Jauni avoti» tulkojumu. Tulkojis A. Dukurs. Referents J. Abļezovs. Sākums plkst. 19.

27. martā Latvijas Padomju mākslinieku savienībā teatra dekoratoru un noformētāju sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 19.

Mākslas darbinieku namā koncerts, veltīts Bethovena nāves 125 gadu atcerē. Piedalās L. Rubene, V. Bērziņš, N. Fedorovskis, M. Sluckovs, L. Krastinskas referats. Sākums plkst. 20.

«Cīņas» zālē pārrunu vakars, veltīts LPSR Tautas rakstnieka, Stalīna premijas laureāta Viļa Lāča romanam «Uz jauno krastu». Referents A. Grigulis. Operas un baleta teatra mākslinieku koncerts. Sākums plkst. 20.

28. martā Latvijas Padomju mākslinieku savienībā grafiku sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 18.

29. martā Mākslas darbinieku namā LPSR Nopelniem bagātās mākslinieces Stalīna premijas laureates V. Krampes radošā darba vakars. Pie klavierēm S. Rafailoviča, M. Sluckova ievadvārdi. Sākums plkst. 20.

Filharmonijas zālē Vissavienības Radiokomitejas dziedāja M. Michailova koncerts. Piedalās dalrāstītāja A. Le-gosteva un pianists V. Peskins. Sākums plkst. 20.30.

1. Dalles teatru iestudēta A. Kachara komedija «Jaunā zeme» («Zīda Sjuzanē»). Attēla: I. Muceniece (Saltanata), K. Valdmanis (Kozijevs), R. Kreicums (Mavļans), Hafiza (R. Roga), E. Pavuls (Dechkanbajs). 2. Krievu dramas teatru inscenēta N. Djakonova komedija «Ligava ar pūru». Attēla: V. Valevska (Vasilisa) un B. Tichovs (Pirogovs). 3. Skats no N. Gogola komedijas «Pretības» uzveduma Jelgavas teatrī.

Laikraksts «Literatūra un Māksla» iznāk vienreiz nedēļā. Redkoģēģija: V. Kalpiņa (atbildīgais redaktors), A. Grigulis, N. Grīnfelds, A. Krūmiņš, A. Lapins, A. Sakse. Redakcijas adrese: Rīgā Kr. Barona ielā 12. Telefons 21997. Runas stundas no plkst. 10—14. Nemura maksā 40 kap. Abonēšanas maksa Rbl. 20.80 gadā. Abonentus otenem «Preses savienība» Rīgā Kļova ielā 41/43. Izdevējs: Latvijas laikrakstu un žurnālu izdevniecība Rīgā. Blaumana ielā 38/40. Iespiests Latvijas PRRT 1 tipogrāfijā Blaumana ielā 38/40. JT00699